

เงื่อนไขที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรง

ในบทนี้จะเป็นการวิเคราะห์ถึงเงื่อนไขที่ทำให้มีการใช้ความรุนแรงในการเคลื่อนไหวคัดค้านการเปิดดำเนินการของโรงงานไทยแลนด์แทนทาลัมอินดัสตรี จังหวัดภูเก็ต โดยจะเริ่มตั้งแต่ องค์ประกอบของการใช้ความรุนแรงในลักษณะหรือระดับของการใช้ความรุนแรงที่แตกต่างกันออกไป กระบวนการของการใช้ความรุนแรงซึ่งเป็นลักษณะของความสัมพันธ์ที่ทำให้มีการใช้ความรุนแรงในรูปแบบต่างกัน ตลอดจนวิเคราะห์ถึงเงื่อนไขที่สำคัญของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอันนำไปสู่การใช้ความรุนแรงต่างๆที่เกิดขึ้นในที่สุด

ทั้งนี้ภาพรวมของการใช้ความรุนแรงในการเคลื่อนไหวคัดค้านของประชาชนจึงมีทั้งในส่วนที่มีการเตรียมการและไม่มีการเตรียมการ โดยในส่วนที่มีการเตรียมการนั้นมีเพียงป้ายข้อความคัดค้านที่เป็นการข่มขู่ว่าจะมีการใช้ความรุนแรงเพื่อกดดันให้รัฐมีการตัดสินใจแก้ไขปัญหาตามความต้องการของตน อย่างไรก็ตามการดำเนินการดังกล่าวไม่ได้เป็นยุทธวิธีในการประท้วงของแกนนำกลุ่มผู้คัดค้านแต่อย่างใดแต่เป็นในลักษณะที่ต่างคนต่างทำป้ายข้อความเหล่านั้นขึ้นมาเอง

การใช้ความรุนแรงของประชาชนในกรณีดังกล่าวนี้ส่วนใหญ่จึงไม่มีการเตรียมการไว้ล่วงหน้าและปรากฏเฉพาะในวันเกิดเหตุเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นการขว้างปาสิ่งของที่ศาลาประชาคมและที่โรงแรมภูเก็ตเมอร์ลิน ตลอดจนการเผาทำลายทรัพย์สินของโรงงานแทนทาลัมและการจลาจลตามสถานที่ต่างๆในตัวเมืองภูเก็ต โดยการใช้ความรุนแรงตามสถานที่ต่างๆนั้นไม่สามารถชี้ชัดได้ว่าเกิดจากกลุ่มบุคคลเดียวกัน เนื่องจากภายหลังจากที่ประชาชนทยอยกันออกมาจากศาลาประชาคมแล้วส่วนหนึ่งได้ไปยังโรงแรมภูเก็ตเมอร์ลิน บางส่วนไปโรงงานแทนทาลัม นอกจากนี้ประชาชนที่ไม่ได้อยู่ที่ศาลาประชาคม แต่พอทราบข่าวว่ารัฐมนตรียุติอยู่ที่โรงแรมก็ได้เดินทางมาที่โรงแรมฯด้วยเช่นเดียวกัน

5.1 องค์ประกอบของการใช้ความรุนแรง

หากพิจารณาถึงการใช้ความรุนแรงในการเคลื่อนไหวคัดค้านการเปิดดำเนินการของโรงงานไทยแลนด์แทนทาลัมอินดัสตรี จังหวัดภูเก็ต จะพบว่าการใช้ความรุนแรงสามารถแยกได้เป็น 2 ส่วน ได้แก่ การใช้อำนาจของรัฐและการเคลื่อนไหวคัดค้านของประชาชน

5.1.1 การใช้อำนาจของรัฐ

การใช้อำนาจของรัฐที่เป็นความรุนแรงมีอยู่ 2 ลักษณะ

1. การอนุญาตให้ตั้งโรงงานที่อาจจะมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่หรือความปลอดภัยของประชาชนผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ แต่ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่จะยอมรับผลกระทบดังกล่าว ซึ่งการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ประชาชนต้องการนั้นเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์¹ ดังนั้นการใช้อำนาจของรัฐดังกล่าว จึงเป็นการปฏิบัติที่ไม่เห็นความสำคัญของความต้องการพื้นฐานของมนุษย์หรือเรียกได้ว่า เป็นภาวะการณ์อันเป็นอุปสรรคต่อความต้องการพื้นฐาน ดังนั้นการใช้อำนาจของรัฐในการกำหนดนโยบายจึงเป็นการใช้ความรุนแรงในรูปแบบหนึ่ง

2. กระบวนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของรัฐที่อ้างถึง ความชอบธรรมตามระเบียบกฎหมายที่โรงงานฯได้ปฏิบัติตามขั้นตอนของทางราชการทุกประการ² หรือการแก้ไขปัญหาในลักษณะที่ต้องให้โรงงานฯเปิดดำเนินการก่อนจึงจะแก้ไขปัญหาให้รวดเร็วได้นั้นเป็นเงื่อนไขของรัฐที่ทำให้ยังไม่สามารถให้คำตอบได้ว่า จะปิดโรงงานฯเลยได้หรือไม่³ กระบวนการแก้ไขปัญหาของรัฐดังกล่าวจึงเป็นการใช้อำนาจบังคับให้ประชาชนต้องยอมรับผลกระทบจากโรงงานฯก่อน จึงจะสามารถตอบสนองต้องการของประชาชนได้

การใช้อำนาจของรัฐในกรณีดังกล่าวทั้ง 2 ลักษณะข้างต้นจึงเป็นการใช้ความรุนแรงในลักษณะของความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่แสดงออกมาในรูปของอำนาจที่ไม่เสมอภาคกันระหว่างรัฐและประชาชน กล่าวคือรัฐสามารถที่จะปฏิบัติอย่างไรกับประชาชนก็ได้โดยที่ประชาชนไม่สามารถที่จะปฏิเสธได้แม้ว่านโยบายดังกล่าวอาจจะส่งผลกระทบต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของตนเองก็ตาม

¹ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. ท้าทายทางเลือก : ความรุนแรงและการไม่ใช้ความรุนแรง (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2533), หน้า 33.

²“กรณีประท้วงการสร้างโรงงานถลุงแร่แทนท่าลัมที่จังหวัดภูเก็ต,” สยามจดหมายเหตุ 11 (6-12 มิถุนายน 2529): 632-633.

³“กรณีประท้วงการสร้างโรงงานแทนท่าลัมที่จังหวัดภูเก็ต,” สยามจดหมายเหตุ 11 (18-24 กรกฎาคม 2529): 798-799.

5.1.2 การเคลื่อนไหวคัดค้านของประชาชน

ในการเคลื่อนไหวคัดค้านของประชาชนมีการใช้ความรุนแรงใน 3 ลักษณะ

1. การใช้ความรุนแรงในลักษณะของการข่มขู่ว่าจะใช้ความรุนแรงหากรัฐไม่สามารถตอบสนองความต้องการให้กับประชาชนในการมีคำสั่งปิดโรงงานฯ ได้ ซึ่งปรากฏขึ้นในรูปแบบของป้ายข้อความคัดค้านในทำนองที่ว่า หากไม่ปิดโรงงานฯ โรงงานอาจจะถูกเผาหรือถูกระเบิด⁴ หรือข้อความในลักษณะของการข่มขู่ว่าจะใช้ความรุนแรงต่อผู้มีอำนาจรัฐ เช่น “ถ้าป่าเปรมไม่ปิด แทนทาลัม มาภูเก็ตสักทีต้องไล่หมวกกันน็อก”⁵ โดยมีได้เป็นยุทธวิธีร่วมกันของประชาชนทั้งจังหวัดภายใต้การนำของตัวแทนกลุ่มผู้คัดค้านหรือคณะกรรมการต่อต้านมลภาวะเป็นพิษ จังหวัดภูเก็ต แต่เป็นในลักษณะที่ต่างคนต่างทำป้ายข้อความเหล่านั้นขึ้นมาเอง⁶ รวมไปถึงคำพูดของประชาชนจำนวนหนึ่งในระหว่างการต้อนรับรัฐมนตรีในวันเกิดเหตุที่บริเวณอนุสาวรีย์ที่ว่า “เอา มันให้ตายๆ”⁷

2. การใช้ความรุนแรงในลักษณะของการระบายอารมณ์โกรธแค้นหรือบันดาลโทสะ เนื่องจากความผิดหวังที่ไม่มีการตัดสินใจว่าโรงงานจะสามารถเปิดดำเนินการได้หรือไม่ โดยแสดงออกในรูปแบบของการขว้างปาสิ่งของเพื่อระบายอารมณ์ความรู้สึกที่โกรธแค้นว่าถูกหลอกให้มาชุมนุม ไม่ว่าจะเป็นการขว้างปาสิ่งของทำลายทรัพย์สินในบริเวณศาลาประชาคมในระหว่างที่รอรัฐมนตรี การขว้างปาตัวแทนกลุ่มคัดค้านในศาลาประชาคม ตลอดจนการขว้างปาสิ่งของทำลายทรัพย์สินของโรงแรมภูเก็ตเมอร์ลินด้วย ซึ่งการใช้ความรุนแรงดังกล่าวนี้ไม่ได้มีการนัดหมายให้

⁴ สอนง รอดโพธิ์ทอง, “คำให้การในคดีหมายเลขดำที่ 899, 1003, และ 1036/2529,” ศาลจังหวัดภูเก็ต, 4 มกราคม 2531.

⁵ จุฬาลักษณ์ ภูเก็ต, “นักข่าวมติชนบันทึกเหตุการณ์และความรู้สึกวันไปทำข่าว“เผาภูเก็ต”” ใน ขุมทอง “แทนทาลัม” (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2529), หน้า 57.

⁶ สัมภาษณ์ เรวูณี จินดาพล, ประชาชนชาวภูเก็ตและผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดภูเก็ต พรรคพลังใหม่, 7 กุมภาพันธ์ 2545.

⁷ สมศักดิ์ ทรัพย์สุนทรกุล, “คำให้การในคดีหมายเลขดำที่ 899 ล/2529,” ศาลจังหวัดภูเก็ต, 31 สิงหาคม 2530.

ขว่างปา⁸ ไม่มีผู้นำกลุ่มประชาชนในการขว่างปา⁹ และไม่มีบุคคลใดขึ้นมา¹⁰ ดังนั้นจึงเป็นการใช้ความรุนแรงในลักษณะที่ต่างคนต่างทำไม่ได้มีการเตรียมการหรือวางแผนมาก่อนล่วงหน้า โดยผู้ที่ใช้ความรุนแรงที่ศาลาประชาคมและที่โรงแรมฯนั้นไม่ได้เป็นกลุ่มบุคคลเดียวกัน เพราะมีประชาชนบางส่วนซึ่งมีได้อยู่ที่ศาลาประชาคมแต่ทราบว่ารัฐมนตรีอยู่ที่โรงแรมฯ จึงเดินทางมาพบรัฐมนตรีด้วยเช่นเดียวกัน

3. การใช้ความรุนแรงในลักษณะของวิธีการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง โดยแสดงออกในรูปแบบของการเผาทำลายทรัพย์สินของโรงงานไทยแลนด์แทนทาลัมอินดัสตรี จังหวัดภูเก็ต เพื่อให้โรงงานสามารถเปิดดำเนินการได้ โดยก่อนที่จะมีการเผาโรงงานฯ ได้มีประชาชนจำนวนหนึ่งเดินทางมาจากศาลาประชาคมด้วยภายหลังจากที่รัฐมนตรีไม่ได้มาพบประชาชน เนื่องจากทราบว่า ตามกำหนดการแล้วรัฐมนตรีจะเดินทางมาตรวจดูโรงงานฯ ในเวลา 14.00 น. นอกจากนี้ผู้ที่เข้าไปเผาและทำลายทรัพย์สินของโรงงานยังมีจำนวนมากกว่าผู้ที่ใช้ความรุนแรงที่ศาลาประชาคมและที่โรงแรมฯมาก ดังนั้นการใช้ความรุนแรงที่เกิดขึ้นจึงไม่สามารถระบุได้ว่าเกิดจากการกระทำของบุคคลกลุ่มเดียวกัน

4. การใช้ความรุนแรงในลักษณะของการจลาจล โดยแสดงออกในรูปแบบของการทำลายสาธารณสมบัติภายในตัวเมืองภูเก็ตและรวมไปถึงการทำลายทรัพย์สินของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับบริษัทไทยแลนด์แทนทาลัมอินดัสตรี จำกัด

5.2 กระบวนการใช้ความรุนแรงในการเคลื่อนไหวคัดค้าน

เมื่อพิจารณาถึงองค์ประกอบของการใช้ความรุนแรงข้างต้น จะพบว่าลักษณะที่แตกต่างกันของการใช้ความรุนแรงนั้นมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน เริ่มตั้งแต่การใช้อำนาจของรัฐใน

⁸ เสมิเยน สุวรรณรัตน์, "คำให้การคดีหมายเลขดำที่ 899, 1003, และ1036/2529," ศาลจังหวัดภูเก็ต, 10 สิงหาคม 2530.

⁹ ประสิทธิ์ นาดอน, "คำให้การในคดีหมายเลขดำที่ 899, 1003, และ1036/2529," ศาลจังหวัดภูเก็ต, 10 สิงหาคม 2530.

¹⁰ สอนอง รอดโพธิ์ทอง, "คำให้การในคดีหมายเลขดำที่ 899, 1003, และ1036/2529," ศาลจังหวัดภูเก็ต, 4 มกราคม 2531.

การกำหนดนโยบาย ทำให้การตั้งโรงงานมีความถูกต้องตามกฎหมาย ส่งผลให้กระบวนการในการแก้ไขปัญหาของรัฐไม่สามารถตอบสนองความต้องการให้ประชาชนได้เพราะจะเป็นขัดต่อระเบียบกฎหมายที่ใช้อยู่ ทำให้ประชาชนรู้สึกว่าการแก้ไขปัญหาถึงจุดที่ไม่มีทางออกหรืออย่างน้อยทำให้การแก้ไขปัญหาล่าช้าไม่มีความคืบหน้า เพราะการตอบสนองของรัฐในระหว่างนั้นมีเพียงการให้ตัวแทนของรัฐเดินทางมารับฟังความคิดเห็นของประชาชน ทั้งที่ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นว่าไม่ต้องการโรงงานอย่างจริงจังมาเป็นเวลานานและหลายครั้งแล้ว

การใช้ความรุนแรงของรัฐในกระบวนการแก้ไขปัญหาที่ไม่มีควมคืบหน้านั้น จึงทำให้ประชาชนจำนวนหนึ่งเริ่มมีการชุมนุมว่าจะใช้ความรุนแรง ทั้งในส่วนของเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและในส่วนของกรกดดันให้ผู้มีอำนาจตัดสินใจตอบสนองความต้องการ การใช้ความรุนแรงในลักษณะนี้จึงเป็นการสะท้อนถึงทัศนคติของคนจำนวนหนึ่งในสังคมที่ยอมรับการใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งมากขึ้น ซึ่งอาจจะมีผลต่อบรรทัดฐานของสังคมในเรื่องการยอมรับที่จะใช้ความรุนแรงไม่มากก็น้อยและเป็นการทำให้การใช้ความรุนแรงถูกเสนอเป็นทางเลือกของการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคมในระดับหนึ่ง

ประกอบกับการชุมนุมว่าอาจจะมีการใช้ความรุนแรงปรากฏขึ้นในช่วงของการที่รัฐดำเนินการแก้ไขปัญหาโดยการให้ตัวแทนของรัฐเดินทางมารับฟังความคิดเห็นของประชาชน ในขณะที่ประชาชนเข้าใจว่า การจัดการชุมนุมของรัฐในวันที่ 23 มิถุนายน นั้นนอกจากจะเป็นการรับฟังความคิดเห็นแล้ว ยังคาดหวังว่าจะมีการแก้ไขปัญหาโดยการตัดสินใจว่าจะอนุญาตให้มีโรงงานนี้ต่อไปหรือไม่ด้วย¹¹ ทำให้การชุมนุมที่เกิดขึ้นในช่วงนี้เป็นการเสนอเงื่อนไขให้รัฐต้องมีการตัดสินใจในแนวทางที่ต้องการ

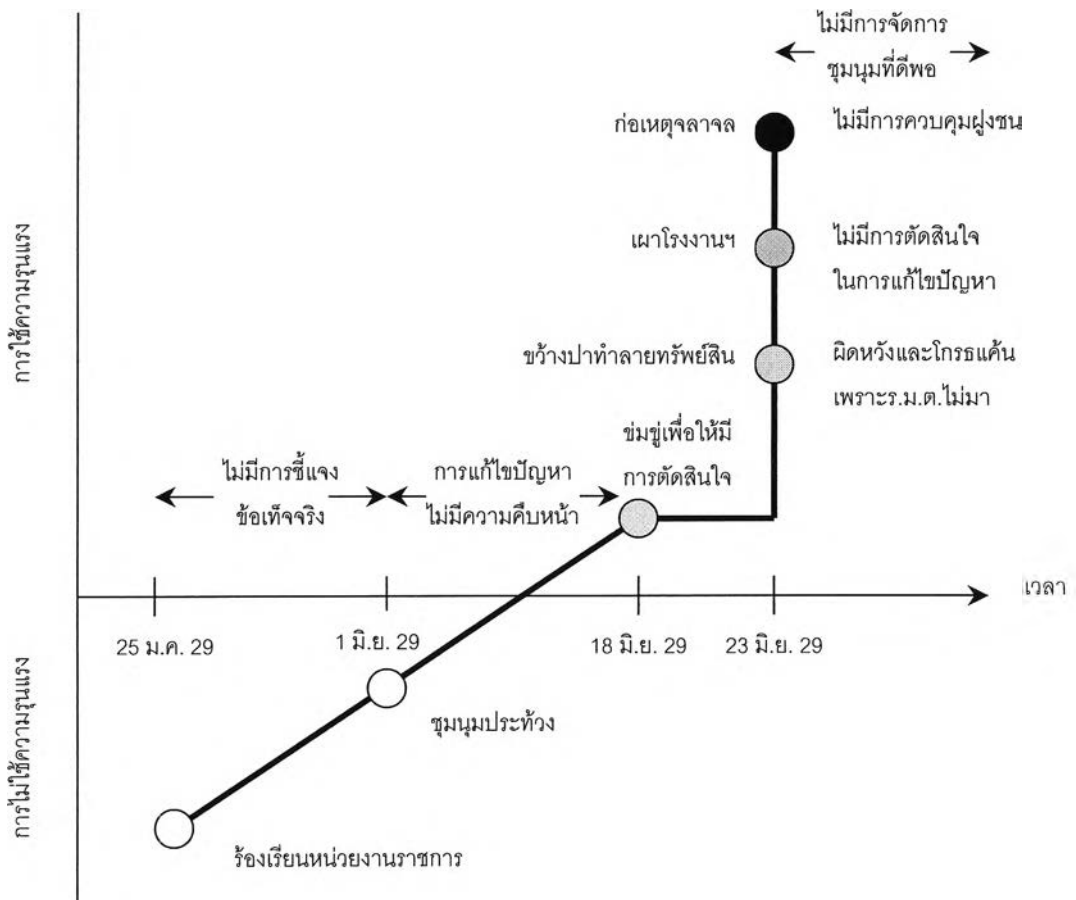
ดังนั้นเมื่อรัฐมนตรีได้เดินทางมาที่จังหวัดภูเก็ตแล้ว แต่ไม่มาพบประชาชนตามที่ได้นัดหมายไว้ ทำให้ประชาชนมาชุมนุมเพื่อต้องการทราบว่ารัฐจะตัดสินใจอย่างไรเกิดความผิดหวังเป็นเหตุให้ประชาชนขว้างปาศาลาประชาคม รวมไปถึงการขว้างปาโรงแรมภูเก็ตเมอร์ลินด้วยเนื่องจากทราบมาว่ารัฐมนตรีอยู่ที่โรงแรมฯ

¹¹สัมภาษณ์ เรวดี จินดาพล, ประชาชนชาวภูเก็ตและผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดภูเก็ต พรรคพลังใหม่, 7 กุมภาพันธ์ 2545.

เมื่อรัฐไม่สามารถให้คำตอบกับประชาชนได้ว่าโรงงานจะเปิดดำเนินการหรือไม่ จึงนำไปสู่การใช้ความรุนแรงในลักษณะของวิธีการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งด้วยการเผาโรงงานเพื่อมิให้โรงงานสามารถเปิดดำเนินการได้อีกต่อไป

โดยในท้ายที่สุดเมื่อไม่มีการจัดการควบคุมฝูงชนที่ใช้ความรุนแรงตามสถานที่ต่างๆ ให้อยู่ในความสงบได้จึงทำให้เกิดภาวะโกลาหลทั่วเมืองภูเก็ทและนำไปสู่การใช้ความรุนแรงในลักษณะของการจลาจลเพื่อทำลายทรัพย์สินของทางราชการและผู้ที่เกี่ยวข้องกับโรงงานฯ ด้วย

กระบวนการต่อเนื่องของการใช้ความรุนแรงที่กล่าวถึงข้างต้นสามารถแสดงได้ดังภาพนี้

คำอธิบาย

- ระดับของการใช้ความรุนแรง
- หมายถึง การใช้ความรุนแรง
- หมายถึง การใช้ความรุนแรงสูงสุด

ภาพที่ 3 กระบวนการต่อเนื่องของปรากฏการณ์ของการใช้ความรุนแรง

5.3 ความเข้าใจของรัฐต่อเงื่อนไขที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรง

ภายหลังเหตุการณ์รักษาการณ์รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมมีความเห็นต่อการใช้ความรุนแรงดังกล่าวว่า คนส่วนใหญ่ที่คัดค้านมิได้มีความรู้สึกที่รุนแรงว่าจะมาทำร้ายตนหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐแต่มาเพื่อประท้วงเท่านั้น อย่างไรก็ตามเนื่องจากผู้คัดค้านมีภาวะจิตใจที่เต็มไปด้วยความหวาดกลัวเป็นเบื้องต้นจึงง่ายต่อการถูกปลุกเร้าให้มีการทำลายโรงงานแทนท่าล้มหากเห็นวาทนไม่ได้รับความเป็นธรรม ผู้คัดค้านที่มาเพื่อประท้วงก็คงพอใจที่โรงงานถูกทำลาย ดังนั้นจึงเชื่อมั่นนอนว่าคงจะไม่มีใครที่คิดจะใช้ความรุนแรงถ้าไม่มีคนไปปลุกกระดม¹² หรือการที่รัฐบาลได้แถลงข้อเท็จจริงในกรณีดังกล่าวว่า ประชาชนผู้คัดค้านทั่วไปดำเนินการโดยสุจริตและใช้การประท้วงที่เป็นสันติวิธีมาตั้งแต่ต้น ความรุนแรงที่เกิดขึ้นเป็นเพราะมีกลุ่มคนที่ฉวยโอกาสใช้สถานการณ์เพื่อมุ่งผลประโยชน์เฉพาะตัวทั้งในทางการเมืองและธุรกิจได้ช่วยให้ประชาชนผู้สุจริตเหล่านั้นโกรธแค้นและเข้าใจผิดจนทำให้มีการใช้ความรุนแรงในที่สุด¹³

อาจกล่าวได้ว่าในความเข้าใจของรัฐแล้ว การที่ประชาชนผู้คัดค้านได้ใช้ความรุนแรงนั้นเนื่องจากมีกลุ่มบุคคลซึ่งมีผลประโยชน์ทั้งทางการเมืองและทางธุรกิจอยู่เบื้องหลังและช่วยให้ประชาชนผู้คัดค้านที่อยู่ในภาวะความหวาดกลัวให้ใช้ความรุนแรง ความเข้าใจดังกล่าวมีประเด็นที่น่าสนใจอยู่ 2 ประการ

ประการแรก รัฐไม่ได้ปฏิเสธว่าประชาชนผู้คัดค้านโดยทั่วไปนั้นเป็นผู้ใช้ความรุนแรง ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นชัดเจนและไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ โดยเฉพาะเหตุการณ์การใช้ความรุนแรงที่โรงงานเพียงแห่งเดียวปรากฏว่ามีประชาชนบุกเข้าไปทำลายทรัพย์สินต่างๆของทางโรงงานกว่า 2,000 คน ซึ่งมากกว่าจำนวนผู้ต้องหาที่เจ้าหน้าที่รัฐสามารถจับกุมได้ในความผิดว่าก่อให้เกิดความวุ่นวายขึ้นในบ้านเมือง ก่อให้เกิดเพลิงไหม้และทำให้เสียชีวิตจำนวน 36 คน ตาม

¹²“สัมภาษณ์ นายจิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา รักษาการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมข้อบกพร่องในอดีตเป็นเรื่องที่ต้องแก้ไข,” มติชนสุดสัปดาห์ 6 (6 กรกฎาคม 2529): 15-16.

¹³“กรณีประท้วงการสร้างโรงงานแทนท่าล้มที่จังหวัดภูเก็ต,” สยามจดหมายเหตุ 11 (12-18 กันยายน 2529): 1011.

ข้อกล่าวหา¹⁴

ประการที่สอง การที่ผู้คัดค้านใช้ความรุนแรงเนื่องจากมีผู้ยุยงส่งเสริม ทศนะดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงเงื่อนไขที่ว่า ถ้าหากไม่มีการยุยงส่งเสริมโดยบุคคลที่สามให้มีการใช้ความรุนแรงแล้ว ความรุนแรงก็จะไม่เกิดขึ้น ดังนั้นจากเงื่อนไขดังกล่าวจึงนำไปสู่แนวทางแก้ไขปัญหาการป้องกันมิให้ความขัดแย้งกลายเป็นการใช้ความรุนแรงด้วยการพิจารณาถึงการควบคุมการยุยงส่งเสริมจากบุคคลภายนอกนั้นแต่เพียงด้านเดียว โดยที่ละเลยเงื่อนไขของผู้ที่ใช้ความรุนแรงนั้น โดยตรงว่า เหตุใดผู้ประท้วงจึงใช้ความรุนแรงตามที่ถูกยุยงและเหตุใดจึงไม่เลือกวิธีการอื่นที่นอกเหนือจากที่มีผู้ยุยงส่งเสริม

ทั้งนี้การที่มีบุคคลซึ่งรัฐและรวมไปถึงสื่อมวลชนจำนวนหนึ่งอ้างว่าเป็นผู้ยุยงหรือชี้้นำให้มีการใช้ความรุนแรงนั้นจะเป็นใครไปไม่ได้ถ้าไม่ใช่ นายเรวุฒิ จินดาพล ซึ่งขณะนั้นเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดภูเก็ต พรรคพลังใหม่ ซึ่งจากสำนวนฟ้องของโจทก์หรือพนักงานอัยการจังหวัดภูเก็ตได้นำสืบว่า นายเรวุฒิ จินดาพล เป็นหัวหน้าสั่งการและเป็นผู้ยุยงส่งเสริมให้มีการใช้ความรุนแรงตามสถานี่ต่าง ๆ นั้น ผลการพิจารณาคดีในท้ายที่สุดแล้ว ศาลฎีกาได้มีคำพิพากษายืนตามศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ภาค 3 ว่านายเรวุฒิ จินดาพล มีความผิดเฉพาะในข้อหา ทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหายและเสียทรัพย์เท่านั้น ไม่ได้มีความผิดในข้อหาเป็นหัวหน้าสั่งการหรือเป็นผู้ชี้ยุยงส่งเสริมแต่อย่างใด¹⁵

อย่างไรก็ตามในการศึกษาว่า เงื่อนไขใดที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรงในการเคลื่อนไหวคัดค้านการเปิดดำเนินการของโรงงานไทยแลนด์แทนทาลัมอินดัสตรี จังหวัดภูเก็ต โดยใช้ทฤษฎีที่อธิบายถึงเงื่อนไขที่ทำให้มีการใช้ความรุนแรงโดยทั่วไปที่มีอยู่แล้ว ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอไว้ในบทที่ 2 นั้นมาอธิบายเงื่อนไขที่ทำให้มีการใช้ความรุนแรงในกรณีศึกษานี้ตั้งแต่เบื้องต้นนั้น คงไม่ต่างอะไรไปจากนำการอธิบายหรือคำตอบที่มีอยู่แล้วมาอธิบายปรากฏการณ์ซึ่งยังไม่มีผู้ทำการศึกษาโดยที่ละเลยสภาพของเหตุการณ์หรือข้อมูลความเป็นจริงของปรากฏการณ์ที่อาจจะมีความแตกต่างกัน

¹⁴ ศาลฎีกา, "คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ฎ346-347 เรื่อง ก่อการรบกวนวายขึ้นในบ้านเมือง ก่อเหตุเพลิงไหม้ ทำให้เสียทรัพย์และเรื่องก่อการรบกวนวายขึ้นในบ้านเมือง ทำให้เสียทรัพย์," 13 กุมภาพันธ์ 2535.

¹⁵ เรื่องเดียวกัน.

นั้นซึ่งอาจจะทำให้คำตอบของการวิจัยไม่ตรงกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นได้

ดังนั้นในการศึกษาว่าเงื่อนไขใดที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรงในการเคลื่อนไหวคัดค้าน การเปิดดำเนินการของโรงงานไทยแลนด์แทนทาลัมอินดัสตรี จังหวัดภูเก็ต นี้ ผู้วิจัยจึงเริ่มต้นด้วยการพิจารณาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทั้งหมดเป็นสำคัญ แล้วนำมาจัดกลุ่มเป็นเงื่อนไขที่สำคัญของเหตุการณ์ทั้งหมดดังนี้

5.4 เงื่อนไขที่สำคัญของเหตุการณ์

5.4.1 ประสบการณ์การต่อสู้เรียกร้องร่วมกันในอดีตของชาวภูเก็ต

จากการที่ในอดีตชาวภูเก็ตเคยมีประสบการณ์อย่างน้อย 3 ครั้ง ในการรวมกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม เริ่มตั้งแต่กรณีการประท้วงการทำเหมืองแร่ของบริษัทเศรษฐกิจทรัพย์(ฟูคินหลอง) ในปี 2521 โดยบริษัทฯได้ขออนุญาตทำเหมืองแร่บริเวณอ่าวสะพานซึ่งถูกต่อต้านโดยประชาชนและชาวประมงในบริเวณนั้น ต่อมาในปี 2523 บริษัทฯได้ขอประทานบัตรทำเหมืองแร่ที่อ่าวป่าตองแต่ถูกต่อต้านจากบรรดาผู้ประกอบการด้านธุรกิจการท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไป ทำให้สภาจังหวัดภูเก็ตมีมติคัดค้านโครงการและทำให้นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้นเดินทางมาตรวจสอบข้อเท็จจริงด้วยตนเองและมีคำสั่งให้ระงับโครงการในที่สุด ในปีต่อมาบริษัทฯได้ขออนุญาตขุดแร่บริเวณอ่าวกระวนแต่ถูกต่อต้านอย่างจริงจังและกว้างขวางกว่าทุกครั้งซึ่งในครั้งนี้มีชาวภูเก็ตร่วมประท้วงเป็นจำนวนมากและมีการยกเลิกโครงการในที่สุด¹⁶

ประสบการณ์ในการประท้วงที่ผ่านมาทำให้คนภูเก็ตจำนวนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเรียกร้องมีทัศนคติต่อการดำเนินนโยบายของรัฐว่า รัฐมักจะไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ของคนภูเก็ตเท่าที่ควร การยินยอมให้บริษัทเดียวกัน (บริษัทเศรษฐกิจทรัพย์) ได้รับสัมปทานถึง 3 ครั้งในช่วงระยะเวลาไม่กี่ปี ทั้งที่แต่ละครั้งประชาชนไม่เห็นด้วยและแสดงการคัดค้านมาโดยตลอด รัฐมุ่งแต่จะฉกฉวยเอาผลประโยชน์จากเกาะแห่งนี้โดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกของประชาชนและที่สำคัญไปกว่านั้นประสบการณ์ที่ผ่านมาทำให้ชาวภูเก็ตเองตระหนักว่า เสียงของคนภูเก็ตจะมีความหมายก็

¹⁶สุภาภรณ์ จรัสพัฒน์, "วีรกรรมภูเก็ต แทนทาลัมรำลึก(?)". มติชนสุดสัปดาห์ 6 (10 สิงหาคม 2529): 18-19.

ต่อเมื่อมีการรวมกลุ่มกันอย่างมีเอกภาพเท่านั้นรัฐจึงจะได้ยิน ดังนั้นความพร้อมเพรียงและความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชนจึงเป็นเงื่อนไขที่สำคัญสำหรับการต่อสู้ต่อความอยุติธรรมที่ได้รับ มาโดยตลอด¹⁷

ส่วนทัศนคติที่มีต่อเงินทุนของคนภูเก็ตโดยทั่วไปนั้นก็เป็นที่น่าพอใจในแนวทางที่ไม่ค่อยจะดีนัก แม้ว่าเงินทุนเหมืองแร่เหล่านั้นจะสร้างงานให้กับคนภูเก็ตได้ แต่ในอีกด้านหนึ่งนั้นคนภูเก็ตมองว่า นักลงทุนเป็นพวกที่มุ่งเอาแต่ผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าจะคำนึงถึงความต้องการของคนภูเก็ตใน ด้านอื่นๆซึ่งนอกเหนือจากเรื่องการจ้างงาน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของค่าแรงหรือปัญหามลพิษที่เกิด จากโรงงานอุตสาหกรรมประเภทต่างๆ เป็นต้น¹⁸

ดังนั้นประสบการณ์ที่ผ่านมาจึงเป็นประสบการณ์ของความไม่ไว้วางใจรัฐในการรักษา ผลประโยชน์ของประชาชน โดยวิธีการที่ได้ผลในการให้รัฐตอบสนองความต้องการของประชาชนก็ คือ การเรียกร้องและการชุมนุมประท้วงดังที่ผ่านมา

ประสบการณ์ในการประท้วงที่ผ่านมาจึงทำให้โดยรวมแล้วในช่วงแรกของการคัดค้านใน กรณีการเปิดดำเนินงานของโรงงานไทยแลนด์แทนทาลัมอินดัสตรีจนกระทั่งถึงวันที่ 23 มิถุนายน 2529 ซึ่งเป็นวันเกิดเหตุขึ้นไม่ปรากฏว่ามีการใช้ความรุนแรงแต่อย่างใด ไม่ว่าจะเป็นการชุมนุม ประท้วงของคนภูเก็ตจำนวนกว่าครึ่งของคนทั้งจังหวัดในวันที่ 1 มิถุนายน 2529 ตลอดจนมีการ รวบรวมมติของของประชาชน สภาตำบล สภาเทศบาลเมืองภูเก็ตและสภาจังหวัดซึ่งเป็นตัวแทน ของประชาชนในท้องถิ่นตามระบอบประชาธิปไตย รวมไปถึงกำนันผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นตัวกลาง ระหว่างรัฐและประชาชน เป็นลายลักษณ์อักษรแล้วยื่นเป็นหนังสือต่อรัฐบาลที่ทำเนียบในเวลาต่อ มา หรือการไม่ให้ความร่วมมือในด้านต่างๆกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับบริษัท ซึ่งวิธีการดังกล่าวทำให้ คนภูเก็ตคาดหวังว่ารัฐบาลจะต้องมีคำสั่งยกเลิกอย่างแน่นอนดังเช่นที่ผ่านมา¹⁹

¹⁷ เรื่องเดียวกัน.

¹⁸ สัมภาษณ์ วิเศษ มติธรรม, เลขานุการชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน จังหวัดภูเก็ตและประธาน ฝ่ายประชาสัมพันธ์ คณะกรรมการต่อต้านมลภาวะเป็นพิษจังหวัดภูเก็ต, 20 กุมภาพันธ์ 2545.

¹⁹ สัมภาษณ์ โชติ ตั้งวินิต, ประธานกลุ่มนักศึกษาภูเก็ต 24 สถาบัน, 19 กุมภาพันธ์ 2545.

5.4.2 ยุทธศาสตร์ของการประท้วงและยุทธวิธีในการประท้วงโดยไม่ใช้ ความรุนแรง

ในช่วงแรกนั้น การเคลื่อนไหวของกลุ่มผู้คัดค้านกลุ่มแรก (กลุ่มผู้สนใจปัญหาภูเก็ต) มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบข้อเท็จจริงว่าโรงงานจะก่อให้เกิดปัญหามลพิษหรือไม่อย่างไร โดยการยื่นข้อเรียกร้องให้รัฐชี้แจงข้อเท็จจริงในเรื่องความปลอดภัยของโรงงานและหากพบว่าเป็นอันตรายจริงก็จะประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลแก่ประชาชนภูเก็ตเพื่อตัดสินใจว่าจะดำเนินการอย่างไรต่อไป²⁰ จากนั้นเมื่อกลุ่มคนดังกล่าวได้รับข้อมูลจากการลักลอบถ่ายเอกสารของสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดภูเก็ตและข้อมูลของกรมวิทยาศาสตร์ทหารบกซึ่งระบุถึงข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการในการผลิตแร่แทนทาลัมที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพและชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ใกล้เคียงโรงงาน²¹ ประชาชนกลุ่มดังกล่าวจึงได้ให้นักวิชาการที่เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ ผลปรากฏว่านักวิชาการได้ยืนยันถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้นแน่นอน²²

เมื่อเป็นเช่นนั้นยุทธวิธีที่ใช้เพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุประสงค์ของกลุ่มคัดค้านจึงออกมาในรูปของการให้ข้อมูลแก่สภาตำบลรัชฎาและสภาตำบลเกาะแก้วว่ากระบวนการผลิตของโรงงานฯเป็นอันตรายต่อคนภูเก็ตเพื่อที่จะให้สภาตำบลทั้งสองทำหนังสือร้องเรียนต่อจังหวัดให้มีการชี้แจงเหตุผลการอนุญาตให้ตั้งโรงงานและมาตรการรักษาความปลอดภัยในเรื่องน้ำทิ้งจากโรงงาน โดยกลุ่มเคลื่อนไหวเองยังได้เสนอให้มีการแถลงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับมลภาวะจากโรงงานแทนทาลัมด้วยวิธีการพบปะเจรจากันระหว่าง 3 ฝ่ายคือ ตัวแทนจากรัฐบาล ตัวแทนจากโรงงานและกลุ่มผู้สนใจปัญหาดังกล่าวในภูเก็ต²³

²⁰ สัมภาษณ์ ชวลิต ฅน นคร, ประธานฝ่ายวิชาการ คณะกรรมการต่อต้านมลภาวะเป็นพิษ จังหวัดภูเก็ต, 20 กุมภาพันธ์ 2545.

²¹ "เบื้องหลังยุทธการเผา "แทนทาลัม"ใครคือมือที่ 3," มติชนสุดสัปดาห์ 6 (6 กรกฎาคม 2529): 6.

²² สัมภาษณ์ ชวลิต ฅน นคร, ประธานฝ่ายวิชาการ คณะกรรมการต่อต้านมลภาวะเป็นพิษ จังหวัดภูเก็ต, 20 กุมภาพันธ์ 2545.

²³ กลุ่มประสานงานเพื่อต่อต้านมลภาวะเป็นพิษและกลุ่มอื่นๆ, แทนทาลัมกับชะตากรรมชาวภูเก็ต: ความเป็นมาและความเป็นไปของโรงงาน กระแสคัดค้านจากเจ้าของเกาะ (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้า 12.

ในระหว่างที่ยังไม่มีการชี้แจงจากรัฐอย่างเป็นทางการว่ากระบวนการผลิตของโรงงานมีอันตรายดังที่มีการร้องเรียนหรือไม่ (ตั้งแต่ปลายเดือนมกราคมจนถึงเดือนเมษายน 2529) ประกอบกับมีกลุ่มนักศึกษาภูเก็ต 24 สถาบันได้เข้ามาบีบบังคับในการเผยแพร่ข้อมูลเรื่องอันตรายจากโรงงานอุตสาหกรรมในต่างประเทศให้ประชาชนรับรู้ จนกระทั่งประชาชนมีความรู้สึกต่อต้านโรงงานจึงได้มีการจัดตั้งกลุ่มประสานงานเพื่อต่อต้านมลภาวะเป็นพิษขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้มีการเปิดโรงงานแทนท่าลัมและให้รัฐบาลเพิกถอนใบอนุญาตกิจการของโรงงานแทนท่าลัม โดยร่วมมือกับกลุ่มนักศึกษาภูเก็ต 24 สถาบัน ให้ส่งข้อมูลเกี่ยวกับโรงงานแทนท่าลัมมาให้ทางกลุ่มประสานฯ เพื่อที่จะเผยแพร่ให้ประชาชนทราบชาวภูเก็ตโดยทั่วกันโดยการปราศรัยตามชุมชนต่างในจังหวัดเกือบทุกตำบล นอกจากนี้ภายหลังการปราศรัยแต่ละครั้งจะให้ประชาชนที่มารับฟังแสดงความคิดเห็นซึ่งส่วนใหญ่ก็ปรากฏว่าคัดค้าน²⁴

จากการไม่มีการแก้ไขความขัดแย้งระหว่างคู่กรณีอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม จึงทำให้วัตถุประสงค์ของการเคลื่อนไหวแรกเริ่มที่เพียงต้องการให้รัฐบาลชี้แจงข้อเท็จจริงกลายเป็นมีการเคลื่อนไหวเพื่อคัดค้านการตั้งโรงงานแทนท่าลัมในจังหวัดภูเก็ตด้วยเวลาต่อมา

เมื่อประชาชนเกือบทั้งจังหวัดไม่เห็นด้วยที่จะให้โรงงานเปิดดำเนินการ ยุทธวิธีในการให้โรงงานฯออกไปจากจังหวัดภูเก็ตของกลุ่มประสานฯก็คือ “หาแนวร่วมให้มากที่สุดและต้องใช้สันติวิธี”²⁵ โดยอาศัยกลุ่มผู้คัดค้านในส่วนของนักศึกษาภูเก็ต 24 สถาบันและคณะกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ 14 สถาบันดำเนินการจัดการอภิปรายเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมจากโรงงานฯในวันที่ 1 มิถุนายน 2529 ที่สะพานหิน เพื่อเป็นการให้ความรู้กับประชาชน แต่ประชาชนที่มาร่วมรับฟังเป็นจำนวนกว่าครึ่งของประชาชนทั้งจังหวัดซึ่งเสียงส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับการตั้งโรงงานดังกล่าวมาก่อนหน้านี้แล้ว จึงทำให้การชุมนุมในวันที่ 1 มิถุนายน 2529 กลายเป็นการแสดงพลังคัดค้านโรงงานฯไปโดยปริยาย นอกจากนี้ยังให้ประชาชนที่มาชุมนุมเตรียมบัตรประจำตัว

²⁴ อำนวย คุ่มบ้าน, “บันทึกคำให้การของผู้ร้องทุกข์ ผู้กล่าวโทษ หรือ พยาน,” สถานีตำรวจภูธร อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต, 5 กรกฎาคม 2529, ศาลจังหวัดภูเก็ต, เอกสารหมายเลข จ. 43 โจทก์อ้างในคดีอาญาดำที่ 899/2529.

²⁵ สัมภาษณ์วินัส มติธรรม, เลขานุการชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน จังหวัดภูเก็ตและประธานฝ่ายประชาสัมพันธ์ คณะกรรมการต่อต้านมลภาวะเป็นพิษจังหวัดภูเก็ต, 20 กุมภาพันธ์ 2545.

ประชาชนมาด้วยเพื่อลงชื่อคัดค้านอย่างเป็นทางการโดยจะนำไปยื่นต่อรัฐบาลในเวลาต่อมา²⁶ โดยกระบวนการชุมนุมทั้งหมดในวันนั้น ทุกกลุ่มได้ตกลงกันว่าจะต้องไม่มีการใช้ความรุนแรงรวมไปถึงสอดส่องบุคคลที่ไปทำอะไรที่รุนแรงด้วย หากพบทางกลุ่มประสานฯและกลุ่มนักศึกษาจะใช้วิธีการขอร้องให้หยุดการกระทำหรือไม่ก็แจ้งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการตามกฎหมาย²⁷

นอกจากการชุมนุมใหญ่ของประชาชนแล้ว สภาเทศบาลเมืองภูเก็ตและสภาจังหวัดยังมีมติคัดค้านการตั้งโรงงาน มีการรวบรวมรายชื่อผู้ที่ไม่เห็นด้วยทั้งหมดกว่า 70,000 รายชื่อ เพื่อเสนอต่อรัฐบาลอย่างเป็นทางการในวันที่ 13 มิถุนายน 2529 โดยกำหนดเงื่อนไขให้รัฐบาลมีคำตอบว่าจะเปิดหรือปิดโรงงานภายในวันที่ 2 กรกฎาคม 2529 มีการจัดชุมนุมย่อยตามชุมชนต่างๆ มีการกดดันหุ้นส่วนของบริษัทด้วยวิธีการต่างๆ ตลอดจนการคว่ำบาตรบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับบริษัทด้วยการ พ่อค้าแม่ค้าในตลาดสดไม่ขายสินค้าให้

แม้กระทั่งผู้ว่าราชการจังหวัดเองยังได้ยืนยันว่า ประชาชนที่ต่อต้านในระยะเวลาประมาณ 4 เดือนที่ผ่านมา (ตั้งแต่ประมาณเดือนกุมภาพันธ์ถึงต้นเดือนมิถุนายน 2529) นั้นเป็นการต่อต้านโดยสันติวิธีและแสดงออกด้วยความบริสุทธิ์ใจและเท่าที่ทราบจากข่าวกรองและการประเมินของทางตำรวจเองก็ไม่พบว่ามีการเตรียมการเผาโรงงานฯแต่อย่างใด²⁸ ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมเองก็ทราบจากตัวแทนของกระทรวงฯที่ไปสังเกตการณ์ในจังหวัดภูเก็ตเช่นเดียวกันว่าการประท้วงของประชาชนก่อนวันเกิดเหตุโดยรวมนั้นเป็นไปอย่างสันติ²⁹

5.4.3 การตอบสนองของรัฐต่อข้อเรียกร้องของประชาชน

²⁶ สัมภาษณ์ นารี แซ่ตั้ง, ผู้ปฏิบัติงานคณะกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ 14 สถาบัน, 9 มีนาคม 2545.

²⁷ สัมภาษณ์ เสริมศักดิ์ ปิยธรรม, ประธานกลุ่มประสานงานต่อต้านมลภาวะเป็นพิษ, 19 กุมภาพันธ์ 2545.

²⁸ สนอง รอดโพธิ์ทอง, "คำให้การในคดีหมายเลขดำที่ 899, 1003, และ 1036/2529," ศาลจังหวัดภูเก็ต, 4 มกราคม 2531.

²⁹ สัมภาษณ์ นายจิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา รักษาการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมข้อบกพร่องในอดีตเป็นเรื่องที่ต้องแก้ไข," มติชนสุดสัปดาห์, 6 : 16.

รัฐไม่สามารถยืนยันข้อเท็จจริง

อย่างไรก็ตามการตอบสนองของรัฐต่อการเคลื่อนไหวคัดค้านในช่วงแรกซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่ประมาณปลายเดือนมกราคม 2529 โดยสภาตำบลรักษาและสภาตำบลเกาะแก้วได้ยื่นหนังสือถึงจังหวัดให้มีการชี้แจงเรื่องการอนุญาตให้ตั้งโรงงานและมาตรการรักษาความปลอดภัยเรื่องน้ำทิ้งจากโรงงานและต่อมากลุ่มผู้สนใจปัญหาชาวภูเก็ตได้เรียกร้องให้มีการชี้แจงข้อเท็จจริงในเรื่องดังกล่าวแต่หน่วยงานรัฐที่รับผิดชอบกลับไม่สามารถให้ความกระจ่างได้ว่าโรงงานฯจะเป็นอันตรายจริงหรือไม่

เริ่มตั้งแต่ผู้อำนวยการกองสิ่งแวดล้อม โรงงานอุตสาหกรรมมีความเห็นว่า **การป้องกันอันตรายน่าจะเป็นไปได้** ในขณะที่เดียวกันเจ้าหน้าที่ในสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติให้สัมภาษณ์แก่สื่อมวลชนว่า **ไม่สามารถตรวจสอบโรงงานได้** เพราะกำลังผลิตของโรงงานไม่เข้าข่ายตามของประกาศกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ส่วนผู้ว่าราชการจังหวัดแสดงความไม่มั่นใจว่าโรงงานจะควบคุมมลพิษได้ ต่อมาอธิบดีกรมโรงงานอุตสาหกรรมออกมายืนยันว่า ได้มีการตรวจสอบอย่างถี่ถ้วนแล้ว พบว่าโรงงานแทนทาลัมมีความปลอดภัยเพียงพอและไม่เป็นอันตรายอย่างแน่นอน ส่วนรองอธิบดีกรมโรงงานอุตสาหกรรมแสดงความคิดเห็นว่า **เนื่องจากการติดตั้งอุปกรณ์ต่างๆของทางโรงงานยังไม่เสร็จเรียบร้อยจึงยังไม่สามารถสรุปผลได้** ไม่เพียงเท่านั้นอุตสาหกรรมจังหวัดภูเก็ตพยายามออกมายืนยันให้ประชาชนเข้าใจแต่ก็พูดได้แต่เพียงว่า **คิดว่าไม่น่าจะเกิดอันตราย** ในขณะที่ผู้ว่าการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยแสดงความวิตกกังวลอย่างชัดเจนว่า**อาจส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยว**³⁰

การตอบสนองของรัฐในเรื่องการให้คำตอบกับประชาชนมีเพียงการที่อุตสาหกรรมจังหวัดจะจัดการอภิปรายปัญหาดังกล่าว โดยจะเชิญผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ นักวิชาการและตัวแทนจากบริษัทมาพูดคุย แต่ก็ต้องยกเลิกโดยอ้างเหตุผลว่า ข้อมูลยังไม่พร้อมและจำเป็นต้องเลื่อนการอภิปรายออกไปอย่างไม่มีกำหนด อย่างไรก็ตามในเวลาต่อมา จังหวัดได้จัดให้มีการประชุมชี้แจงเกี่ยวกับโรงงานฯโดยได้เชิญข้าราชการในจังหวัดทุกส่วน สื่อมวลชน สมาคมธุรกิจและประชาชน

³⁰ กลุ่มประสานงานเพื่อต่อต้านมลภาวะเป็นพิษและกลุ่มอื่นๆ, แทนทาลัมกับชะตากรรมชาวภูเก็ต: ความเป็นมาและความเป็นไปของโรงงาน กระแสคัดค้านจากเจ้าของเกาะ (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้า 13-21.

แต่ปรากฏว่าเจ้าหน้าที่ของกรมโรงงานอุตสาหกรรมไม่สามารถชี้แจงให้ประชาชนที่มาร่วมประชุมยอมรับในเรื่องความปลอดภัยได้ เนื่องจากไม่สามารถให้คำตอบได้ว่ามีหลักประกันอะไรที่จะไม่เป็นอันตราย

การแก้ไขปัญหาของรัฐไม่ได้รับความเชื่อถือ

เมื่อไม่มีหลักประกันความปลอดภัยให้กับประชาชนได้ ประชาชนเกือบทั้งจังหวัดจึงออกมาชุมนุมกันในวันที่ 1 มิถุนายน 2529 ที่สวนสาธารณะสะพานหินและกลายมาเป็นการแสดงประชามติคัดค้านการตั้งโรงงานในที่สุด โดยประกาศชัดเจนว่าโรงงานแทนทาลัมจะไปตั้งที่ไหนก็ได้แต่ต้องไม่ใช่ที่จังหวัดภูเก็ต แต่รัฐบาลกลับตอบสนองต่อความต้องการนั้นโดยการให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมตั้งคณะกรรมการศึกษาข้อเท็จจริงตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2529 โดยมีกำหนดระยะเวลาศึกษาประมาณ 2 เดือน ซึ่งต่อมาคณะกรรมการประสานงานเพื่อต่อต้านมลภาวะเป็นพิษไม่เห็นด้วยกับคณะกรรมการที่ตั้งขึ้นเนื่องจากเห็นว่าเป็นความเป็นกลางและการตั้งคณะกรรมการศึกษาข้อเท็จจริงดังกล่าวนั้นเป็นการแก้ไขปัญหาซึ่งไม่เหมาะสมนอกจากจะช้าเกินไปแล้ว รัฐบาลก็ไม่น่าจะมีทางเลือกอื่นด้วยเพราะประชาชนเห็นพ้องต้องกันหมดว่า ไม่ต้องการโรงงานแทนทาลัมแล้ว³¹

จากนั้นกลุ่มผู้คัดค้านได้มีการรวบรวมรายชื่อผู้คัดค้านเพื่อเสนอต่อรัฐบาลอย่างเป็นทางการ โดยยื่นเงื่อนไขว่ารัฐบาลต้องมีคำตอบว่าจะให้โรงงานฯ เปิดดำเนินการหรือไม่ภายในวันที่ 2 กรกฎาคม 2529 ถ้ายังไม่มีคำตอบ ประชาชนจะชุมนุมกันอีกครั้งในวันที่ 6 กรกฎาคม 2529 ซึ่งรัฐได้แสดงจุดยืนต่อการเรียกร้องดังกล่าวว่า เมื่อโรงงานฯ ยังไม่เปิดทดลองเดินเครื่องจึงยากที่จะแก้ไขปัญหาให้รวดเร็ว แต่จะพิจารณาอย่างรอบคอบและเป็นธรรมเพื่อประโยชน์ของทุกฝ่าย ขณะนี้จึงยังไม่สามารถให้คำตอบได้ว่า จะปิดโรงงานฯ เลยได้หรือไม่ เพราะจะไม่ถูกต้องทั้งในแง่กฎหมายและความชอบธรรม

ต่อมารัฐได้พยายามที่จะเชิญตัวแทนผู้คัดค้านมาชี้แจงและร่วมตกลงกับรัฐบาลและฝ่ายโรงงานฯ ที่กรุงเทพมหานคร แต่ก็ถูกกลุ่มผู้คัดค้านปฏิเสธด้วยเหตุผลว่า ข้อมูลความคิดเห็นได้ให้

³¹ สัมภาษณ์ เสริมศักดิ์ ปิยธรรม, ประธานกลุ่มประสานงานต่อต้านมลภาวะเป็นพิษ, 19 กุมภาพันธ์ 2545.

แก่ทางราชการไปหมดแล้ว ทั้งประชาชน สภาจังหวัดหรือสภาเทศบาลที่ยืนยันว่าชาวภูเก็ตต้องการ
 อย่างเดียวคือคำสั่งไม่ให้โรงงานฯตั้งอยู่ในจังหวัดภูเก็ต ดังนั้นจึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเจรจ
 กันอีกส่งผลให้การเจรจาดังกล่าวจึงยกเลิกไปโดยปริยาย

เมื่อการเชิญตัวแทนของผู้คัดค้านมาเจรจาที่ส่วนกลางไม่ประสบผลสำเร็จ รัฐบาลจึงได้
 เสนอให้มีการชี้แจงและแสดงความคิดเห็นของทั้งฝ่ายโรงงาน ผู้คัดค้านและนักวิชาการที่ภูเก็ตใน
 วันที่ 23 มิถุนายน 2529 ซึ่งนายเสริมศักดิ์ ปิยธรรม ประธานคณะกรรมการประสานงานฯไม่เห็น
 ด้วยกับวิธีการดังกล่าวด้วยเหตุผลเดียวกับที่ปฏิเสธที่จะเดินทางไปเจรจาที่ส่วนกลางที่ว่า ไม่มี
 ความจำเป็นที่จะต้องรับฟังความคิดเห็นกันอีกแล้ว³²

อย่างไรก็ตามกรรมการในคณะกรรมการประสานงานฯบางคน เช่น นายชวลิต ณ นคร
 ประธานฝ่ายวิชาการของคณะกรรมการประสานงานฯ เปิดเผยว่า ที่ผ่านมามีการประสานงาน
 โดยตรงกับส่วนกลางแล้วและตนได้ทราบมาก่อนล่วงหน้าแล้วว่า จุดมุ่งหมายที่รัฐมนตรีเดินทางมา
 ในวันที่ 23 มิถุนายน 2529 นั้นเพื่อที่ลงมาสั่งระงับการเปิดดำเนินการของโรงงานฯ โดยเหตุผลที่
 ไม่มีคำสั่งระงับที่ส่วนกลางนั้นก็เพื่อมิให้บริษัทฯฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายกับรัฐได้ จึงจัดให้มีการ
 ชุมนุมของประชาชนจำนวนมากเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เพื่อที่จะอ้างว่าหลังจาก
 ประเมินสถานการณ์แล้วเห็นว่า ถ้าโรงงานเปิดดำเนินการ อาจจะทำให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อย
 ขึ้นในจังหวัดภูเก็ต ดังนั้นรัฐจึงขอระงับการเปิดดำเนินการของโรงงานฯไว้ก่อน ซึ่งวิธีการนี้ทาง
 บริษัทฯจะฟ้องร้องรัฐไม่ได้ ซึ่งเรื่องนี้ผู้ว่าราชการจังหวัดก็ทราบดี ส่วนตนได้รับมอบหมายให้กล่าว
 คำขอขอบคุณรัฐมนตรีและรัฐบาลในวันนั้นด้วย³³

เช่นเดียวกับนายวินัส มติธรรม เลขาธิการชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านจังหวัดภูเก็ตและ
 ประธานฝ่ายประชาสัมพันธ์ของคณะกรรมการประสานงานฯ ได้เปิดเผยว่า ก่อนวันเกิดเหตุ
 ประมาณ 1 สัปดาห์ ผู้ว่าราชการจังหวัดได้แจ้งให้ทราบว่า ในวันที่ 23 มิถุนายน 2529 นี้ รัฐมนตรี

³²“สัมภาษณ์นายเสริมศักดิ์ ปิยธรรม ประธานคณะกรรมการประสานงานต่อต้านมลภาวะ
 เป็นพิษจังหวัดภูเก็ต: โรงงานแทนทาลัมดำเนินการโดยปิดบังประชาชนมาตลอด,” มติชนสุด
สัปดาห์, 6 : 10.

³³สัมภาษณ์ ชวลิต ณ นคร, ประธานฝ่ายวิชาการ คณะกรรมการต่อต้านมลภาวะเป็นพิษ
 จังหวัดภูเก็ต, 20 กุมภาพันธ์ 2545.

จะมีคำสั่งให้ระงับการเปิดดำเนินการของโรงงานฯและจะมาแจ้งให้ประชาชนทราบในวันนั้น ส่วนเหตุที่ตนไม่สามารถแจ้งให้ประชาชนในพื้นที่ทราบได้เนื่องจาก ขณะนั้นยังไม่มีหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษรจากทางราชการ จึงเกรงว่าหากประกาศออกไปแล้วโรงงานฯไม่ถูกสั่งระงับ ผู้ที่ประกาศอาจถูกชาวบ้านรวมประชาทัณฑ์ได้³⁴

โดยที่ภายหลังเกิดเหตุการณ์ในวันที่ 23 มิถุนายน 2529 นายพิศาล มูลศาสตร์สาทร ปลัดกระทรวงมหาดไทย ได้ให้สัมภาษณ์กับสื่อมวลชนในทำนองเดียวกันว่า

“ความจริงนั้นข้อเรียกร้องทุกอย่างของชาวภูเก็ต รัฐบาลยินยอมหมดแล้ว แต่ขั้นตอนการทำงานต้องนุ่มนวลมีแบบแผน กรณีที่นายจิรายุเดินทางไปภูเก็ตนั่นเพื่อจะบอกคนภูเก็ตว่า รัฐบาลไม่ขัดข้อง ตามมติประชาชนและกลุ่มผู้นำประชาชนที่ไปพบรัฐบาลเมื่อ 13 มิถุนายน ก็ทราบและเข้าใจกันดีแล้วว่า โรงงานไม่มีหนทางที่จะเปิดดำเนินการได้อย่างแน่นอน”³⁵

อย่างไรก็ดีประชาชนไม่ได้รับรู้ข้อมูลดังกล่าวนี้ด้วย ดังนั้นในความรู้สึกของคนภูเก็ตก่อนวันที่ 23 มิถุนายน ในเรื่องที่รัฐไม่ตอบสนองของความต้องการในการปิดโรงงานก็คือ รัฐเข้าข้างนายทุนมากกว่าประชาชน เนื่องจากยังไม่มีคำสั่งปิดโรงงานทั้งที่ได้ยื่นหนังสือคัดค้านที่ทำเนียบรัฐบาลซึ่งเป็นวิธีการสุดท้ายของชาวบ้านที่จะให้รัฐบาลตัดสินใจได้แล้ว ประชาชนยังมีความรู้สึกว่าการสร้างโรงงานแทนทาลัมนั้นเหมือนคนภูเก็ตถูกตบหน้า เพราะได้สร้างเกือบจะเสร็จแล้วประชาชนเพิ่งจะมาทราบในภายหลัง³⁶ เหมือนกับว่ารัฐจะทำอะไรกับประชาชนก็ได้³⁷ สะท้อนให้เห็นถึงความไม่ชอบธรรมในการดำเนินการของรัฐซึ่งประชาชนในท้องถิ่นไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจตั้งแต่ต้น

³⁴ สัมภาษณ์ วีนิส มติธรรม, เลขานุการชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน จังหวัดภูเก็ตและประธานฝ่ายประชาสัมพันธ์ คณะกรรมการต่อต้านมลภาวะเป็นพิษจังหวัดภูเก็ต, 20 กุมภาพันธ์ 2545.

³⁵ “แทนทาลัม,” มติชน (26 มิถุนายน 2529): 16.

³⁶ สัมภาษณ์ ธนู แนนเนียร, นักเรียนนักศึกษาชาวภูเก็ตที่ร่วมคัดค้าน, 7 กุมภาพันธ์ 2545.

³⁷ สัมภาษณ์ มาโนช พันธุ์ฉลาด, ประธานนักเรียนโรงเรียนภูเก็ตวิทยาลัย, 19 กุมภาพันธ์ 2545.

นอกจากนี้ยังมีความรู้สึกว่าเป็นการดำเนินการของรัฐที่ไม่มีความสมเหตุสมผลที่ “ทำไมรัฐบาลและบริษัทใหญ่ๆจะต้องเป็นคนตัดสินใจว่าประชาชนควรเลือกหายใจเอาอากาศประเภทไหน...ทำไมเราจึงไม่เป็นผู้ตัดสินใจชะตากรรมของแผ่นดินนี้ด้วยตัวของเราเอง”³⁸ ดังนั้นการมีโรงงานดังกล่าวจึงหมายถึง การจำกัดสิทธิในการกำหนดชะตาชีวิตของมนุษย์ด้วย

ประเด็นที่สำคัญที่สุดก็คือ ปัญหามลพิษจากโรงงานซึ่งไม่ว่ารัฐหรือบริษัทก็ไม่สามารถรับประกันความปลอดภัยให้กับประชาชนได้อย่างแท้จริง เนื่องจากในความรู้สึกของประชาชนที่ต้องอยู่กับความเสี่ยงนั้นไม่ได้ต้องการทราบเพียงแค่ว่าโรงงานมีความปลอดภัยมากหรือน้อย แต่สิ่งที่ต้องการทราบก็คือ หากโรงงานดังกล่าวเกิดอุบัติเหตุขึ้น ประชาชนจะมีอันตรายมากหรือน้อยเพียงใด ซึ่งถ้าอันตรายที่เกิดขึ้นหมายถึงชีวิตของชาวภูเก็ตแล้ว โรงงานจะไปดำเนินการที่ไหนก็ได้ แต่ต้องไม่ใช่ที่ภูเก็ต³⁹

ความรู้สึกที่ต้องเอาชีวิตของตนเองและรวมไปถึงลูกหลานในอนาคตเข้าไปเสี่ยงนี้จึงเป็นเรื่องที่อ่อนไหวต่อความรู้สึกของคนมาก⁴⁰ จนทำให้การคัดค้านโรงงานแทนทาลัมในครั้งนี้นี้ประกอบไปด้วยประชาชนเกือบจะทุกสาขาอาชีพร่วมคัดค้านเป็นจำนวนมากอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน ในประวัติศาสตร์ของคนภูเก็ตไม่ว่าจะเป็น แพทย์ ทนายความ อาจารย์ นักธุรกิจ ผู้ใช้แรงงาน พ่อค้าแม่ค้า นักเรียนนักศึกษา ซึ่งมีทั้งเด็ก วัยรุ่นหนุ่มสาว หรือแม้กระทั่งคนชรา

ดังนั้นเมื่อรัฐไม่สามารถตอบสนองความต้องการในการปิดโรงงานฯ โดยที่การอนุญาตให้ตั้งโรงงานนั้นเป็นการดำเนินการของรัฐที่ไม่มีความชอบธรรม ไม่มีความสมเหตุสมผลในการจำกัดสิทธิของประชาชนในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเองอีกทั้งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเป็นความตายของตนเองและลูกหลาน จึงทำให้การไม่ตอบสนองความต้องการดังกล่าวทำให้ประชาชนไม่พอใจเป็นอย่างมาก

³⁸ กลุ่มประสานงานเพื่อต่อต้านมลภาวะเป็นพิษและกลุ่มอื่นๆ, แทนทาลัมกับชะตากรรมชาวภูเก็ต: ความเป็นมาและความเป็นไปของโรงงาน กระแสคัดค้านจากเจ้าของเกาะ, หน้า 3.

³⁹ สัมภาษณ์ เรวดี จินดาพล, ประชาชนชาวภูเก็ตและผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดภูเก็ต พรรคพลังใหม่, 7 กุมภาพันธ์ 2545.

⁴⁰ สัมภาษณ์ เสริมศักดิ์ ปิยธรรม, ประธานกลุ่มประสานงานต่อต้านมลภาวะเป็นพิษ, 19 กุมภาพันธ์ 2545.

5.4.4 ทศนคติของประชาชนเกี่ยวกับการใช้ความรุนแรง

ความคิดที่จะใช้ความรุนแรงของประชาชนนั้นปรากฏขึ้นในช่วงก่อนวันที่ 23 มิถุนายน 2529 เท่านั้น⁴¹ ทั้งนี้เนื่องจากประมาณ 2 สัปดาห์ก่อนวันเกิดเหตุ คนภูเก็ตจำนวนหนึ่งเชื่อว่า ถ้าโรงงานยังคงอยู่ ก็อาจจะสามารถเปิดดำเนินการได้หรือก็คือมีความรู้สึกที่ว่า รัฐไม่ได้ตอบสนองความต้องการของประชาชนในการให้โรงงานออกไปจากภูเก็ต โดยในช่วงนี้ประชาชนเริ่มมีทัศนคติที่แสดงออกในรูปของป้ายข้อความคัดค้านซึ่งมีลักษณะของการข่มขู่มากขึ้น⁴² เช่น ถ้าไม่ปิดโรงงานโรงงานอาจจะถูกเผาหรือถูกระเบิด⁴³ หรือ “ถ้าป่าเปรมไม่ปิดแทนทาลัม มาภูเก็ตสักทีต้องใส่หมวกกันน็อก”⁴⁴

โดยปฏิกิริยาของประชาชนที่สื่อเค้าว่าอาจจะใช้ความรุนแรงได้หากรัฐบาลไม่มีคำสั่งปิดโรงงานนั้นเป็นเพราะประชาชนเห็นว่าการแก้ไขปัญหาของรัฐไม่มีความคืบหน้า ประชาชนรู้สึกที่ว่ารัฐเข้าข้างนายทุน⁴⁵ หรือรัฐมีผลประโยชน์ร่วมกับนายทุนจึงไม่สามารถดำเนินการตามข้อเรียกร้องของประชาชนได้⁴⁶ ทั้งนี้ผู้ว่าราชการจังหวัดได้ชี้แจงถึงปฏิกิริยาของประชาชนดังกล่าวให้ที่ประชุมกระทรวงอุตสาหกรรมในวันที่ 17 มิถุนายน 2529 ซึ่งมีทั้งรัฐมนตรีว่าการกระทรวง รัฐมนตรีช่วยว่าการฯ เจ้าหน้าที่จากคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติและนักวิชาการอีกจำนวนหนึ่งเข้าร่วมประชุมทราบด้วย⁴⁷ แต่ก็ไม่ได้มีมาตรการในการป้องกันการใช้ความรุนแรงแต่อย่างใด โดยเฉพาะการจัดชุมนุมในวันที่ 23 มิถุนายน 2529 ซึ่งอาจจะเป็นเพราะว่า ที่ผ่านมามีการใช้ความรุนแรง

⁴¹ เรื่องเดียวกัน.

⁴² สัมภาษณ์ ธนู แนนเนียร, นักเรียนนักศึกษาชาวภูเก็ตที่ร่วมคัดค้าน, 7 กุมภาพันธ์ 2545.

⁴³ สนอง รอดโพธิ์ทอง, “คำให้การในคดีหมายเลขดำที่ 899, 1003, และ 1036/2529,” ศาลจังหวัดภูเก็ต, 4 มกราคม 2531.

⁴⁴ จุฬาลักษณ์ ภูเก็ต, “นักข่าวมติชนบันทึกเหตุการณ์และความรู้สึกวันไปทำข่าว“เผาภูเก็ต”” ใน ขุมทอง “แทนทาลัม”. หน้า 57.

⁴⁵ สัมภาษณ์ ธนู แนนเนียร, นักเรียนนักศึกษาชาวภูเก็ตที่ร่วมคัดค้าน, 7 กุมภาพันธ์ 2545.

⁴⁶ สัมภาษณ์ เรวูดี จินดาพล, ประชาชนชาวภูเก็ตและผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดภูเก็ต พรรคพลังใหม่, 7 กุมภาพันธ์ 2545.

⁴⁷ สนอง รอดโพธิ์ทอง, “คำให้การในคดีหมายเลขดำที่ 899, 1003, และ 1036/2529,” ศาลจังหวัดภูเก็ต, 4 มกราคม 2531.

ด้วยการเผาโรงงานมาก่อน รวมไปถึงการที่ผู้ว่าราชการจังหวัดและตัวแทนผู้คัดค้านทราบมาก่อนล่วงหน้าว่า การจัดให้มีการชุมนุมดังกล่าวนั้น รัฐมนตรีจะเดินทางมาสั่งระงับการเปิดดำเนินการของโรงงานอยู่แล้วและไม่น่าที่จะใช้เวลานาน จึงไม่มีการจัดเตรียมอาหารและน้ำไว้คอยบริการประชาชน⁴⁸ ดังจะเห็นได้จากสถานที่ที่ใช้ในการพบปะประชาชนโดยมีศาลาประชาคมอยู่ตรงกลาง โดยให้ประชาชนที่มาจับฝึกล้อมรอบศาลาประชาคมไว้ นั้น รวบรวมว่าจะมีจุดประสงค์เพื่อให้รัฐมนตรีมาสั่งปิดโรงงานเท่านั้น เพราะหากไม่เป็นเช่นนั้น ก็คงไม่น่าที่จะใช้สถานที่ดังกล่าวจัดการชุมนุมเนื่องจาก ถ้ารัฐมนตรีไม่สามารถให้คำตอบกับประชาชนได้ อาจจะทำให้รัฐมนตรีเป็นอันตรายได้⁴⁹

สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า ประชาชนจำนวนหนึ่งได้มีการนึกถึงการใช้ความรุนแรงในเงื่อนไขที่ว่า ถ้ารัฐไม่สามารถให้คำตอบได้ว่าจะสั่งระงับหรือสั่งปิดโรงงานฯ ก็อาจจะใช้ความรุนแรงได้ เพราะว่าประชาชนจำนวนนั้นรู้สึกว่าได้ให้โอกาสรัฐบาลมาเป็นเดือนแล้วในการจัดการกับปัญหานี้ หากรัฐดำเนินการให้ประชาชนไม่ได้ ประชาชนก็จะจัดการกันเองและหากความต้องการประชาชนไม่ได้รับการยอมรับจากรัฐบาลซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชน ประชาชนก็สามารถที่จะแสดงออกได้ไม่ว่าจะด้วยการใช้ความรุนแรงหรือไม่ใช้ความรุนแรงก็ตาม ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ช่วยไม่ได้⁵⁰

ทัศนคติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับ การใช้ความรุนแรงว่าเป็นทางเลือกของการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งมากขึ้น ซึ่งการยอมรับดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้นตั้งแต่แรกเริ่ม แต่เกิดขึ้นภายหลังจากที่ได้ยื่นรายชื่อคัดค้านอย่างเป็นทางการต่อรัฐบาลซึ่งประชาชนมองว่าเป็นวิธีการสุดท้ายที่จะทำให้มีการตัดสินใจแล้ว⁵¹ แม้ว่าจะมีการกำหนดว่าหากไม่ได้รับคำตอบในวันที่ 2 กรกฎาคม 2529 ก็จะมีชุมนุมอีกครั้งในวันที่ 6 กรกฎาคม 2529 ก็ตาม แต่ก็ไม่ได้เป็นวิธีการอื่นที่นอกเหนือจากที่เคยดำเนินการมาแล้วในวันคราวที่ชุมนุมเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2529 แต่อย่างใด

⁴⁸ สัมภาษณ์ วิวัฒน์ มติธรรม, เลขานุการชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน จังหวัดภูเก็ตและประธานฝ่ายประชาสัมพันธ์ คณะกรรมการต่อต้านมลภาวะเป็นพิษจังหวัดภูเก็ต, 20 กุมภาพันธ์ 2545.

⁴⁹ สัมภาษณ์ นารี แซ่ตั้ง, ผู้ปฏิบัติงานคณะกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ 14 สถาบัน, 9 มีนาคม 2545.

⁵⁰ สัมภาษณ์ เรวุฒิ จินดาพล, ประชาชนชาวภูเก็ตและผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดภูเก็ต พรรคพลังใหม่, 7 กุมภาพันธ์ 2545.

⁵¹ สัมภาษณ์ ธนู แนนเนียร, นักเรียนนักศึกษาชาวภูเก็ตที่ร่วมคัดค้าน, 7 กุมภาพันธ์ 2545.

ประกอบกับได้ให้โอกาสรัฐบาลมาระยะหนึ่งแล้วแต่ไม่มีความคืบหน้าและเกิดความรู้สึกไม่มั่นใจว่า รัฐบาลจะตอบสนองต่อข้อเรียกร้องของประชาชนได้จึงใช้การชุมนุมว่าจะใช้ความรุนแรงเพื่อกดดันให้ตัวแทนของรัฐที่จะมารับฟังความคิดเห็นของประชาชนมีการตัดสินใจตามที่ได้เรียกร้อง

5.4.5 สถานการณ์ความตึงเครียดของการชุมนุม

แม้ว่าจะมีการแสดงออกของประชาชนว่า ได้มีการกล่าวถึงการใช้ความรุนแรงหากความตึงเครียดทำให้โรงงานออกไปจากภูเก็ตไม่เป็นผลเกิดขึ้นบ้างแล้วก็ตาม แต่ช่วงเช้าของวันที่ 23 มิถุนายน 2529 บรรยากาศในตัวเมืองภูเก็ตส่วนใหญ่ยังคงเป็น การสะท้อนความรู้สึกว่ากลัวตาย กลัวลูกหลานจะเป็นอันตรายและกลัวว่าการท่องเที่ยวจะได้รับผลกระทบ มีเพียงส่วนน้อยที่สะท้อนถึงความโกรธแค้นที่มีต่อผู้ลงทุนและทางราชการที่อนุญาตให้มาตั้งโรงงานฯ คนส่วนใหญ่ในที่ต่างๆไม่ว่าจะเป็นที่ท่าอากาศยานหรือที่อนุสาวรีย์จึงยังไม่มีความรู้สึกที่รุนแรง เพียงแต่มีเงื่อนไขว่าถ้าไม่ให้ความเป็นธรรมกับคนภูเก็ตก็คงจะใจที่โรงงานจะถูกทำลาย⁵²

โดยประชาชนที่มาชุมนุมกันที่ศาลาประชาคมในวันที่ 23 มิถุนายน 2529 ต่างหยุดทำงานปิดร้านค้าเพื่อให้ตนเองและลูกจ้างจะได้มีส่วนร่วมในการชุมนุมคัดค้าน ชาวสวนและชาวประมงต่างก็หยุดประกอบอาชีพของตนเพื่อมาชุมนุม โดยมีผู้มาชุมนุมเกือบหนึ่งแสนคนซึ่งมากกว่าการชุมนุมเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2529 ที่สะพานหินด้วย⁵³ ซึ่งประชาชนมาชุมนุมเป็นจำนวนมากก็เพราะต้องการจะทราบที่รัฐบาลจะตัดสินใจอย่างไร⁵⁴ มาเพื่อต้องการทราบคำตอบว่ารัฐจะอนุญาตให้โรงงานฯเปิดดำเนินการหรือไม่⁵⁵ รวมไปถึงคาดหวังว่าการมาของรัฐมนตรีนั้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการของคนภูเก็ตด้วย เพราะเข้าใจว่าถ้ารัฐมนตรีไม่มาเพื่อที่จะบอกว่า

⁵²“สัมภาษณ์ นายจิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา รักษาการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมข้อบกพร่องในอดีตเป็นเรื่องที่ต้องแก้ไข,” มติชนสุดสัปดาห์, 6: 15.

⁵³วิจิตร สงวนศักดิ์, จลาจลแทนทาลัม 23 มิ.ย. 29 (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้า 62.

⁵⁴สัมภาษณ์ มาโนช พันธุ์ฉลาด, ประธานนักเรียนโรงเรียนภูเก็ตวิทยาลัย, 19 กุมภาพันธ์ 2545.

⁵⁵สัมภาษณ์ ธนู แบนเนียร์, นักเรียนนักศึกษาชาวภูเก็ตที่ร่วมคัดค้าน, 7 กุมภาพันธ์ 2545.

โรงงานฯถูกระงับ ก็คงจะไม่มา⁵⁶ แม้ว่าหนังสือเชิญของทางจังหวัดจะระบุว่า รัฐมนตรีมาเพื่อรับฟังความคิดเห็นก็ตาม

ดังนั้นสถานการณ์ของความขัดแย้งในวันที่ 23 มิถุนายน 2529 จึงตั้งอยู่บนความคาดหวังของประชาชนจำนวนมากที่จำต้องเสียสละเวลาในการประกอบอาชีพโดยการเชิญของจังหวัดเพื่อมาฟังคำชี้แจงจากรัฐว่าจะเปิดหรือปิดโรงงาน ทำให้บรรยากาศในที่ชุมนุมต้อนรับรัฐมนตรีที่สนามบินและที่บริเวณอนุสาวรีย์จึงค่อนข้างที่จะตึงเครียด เนื่องจากมีประชาชนจำนวนมากต้องการแสดงความรู้สึกว่า ไม่ต้องการให้มีโรงงานในจังหวัดภูเก็ต โดยต่างคนต่างพยายามเข้าใกล้รัฐมนตรีให้มากที่สุดเพื่อตอกย้ำความต้องการของตนให้รัฐมนตรีทราบ ซึ่งไม่ปรากฏว่ามีพฤติกรรมใดที่มีแนวโน้มว่ารัฐมนตรีจะไม่ปลอดภัยจนทำให้ไม่สามารถมาพบประชาชนที่ศาลาประชาคมได้⁵⁷ ดังจะเห็นได้จากเมื่อขบวนรถของรัฐมนตรีออกจากบริเวณอนุสาวรีย์ฯแล้วก็ยังคงมุ่งหน้ามาที่ศาลากลางจังหวัดเพื่อมาที่ศาลาประชาคมจังหวัดภูเก็ตโดยไม่มี การเปลี่ยนแปลงกำหนดการแต่อย่างใด⁵⁸

อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากที่รัฐมนตรีและคณะออกมาจากอนุสาวรีย์ฯแล้วนั้น เป็นช่วงซึ่งเลยกำหนดเวลาที่จะมาพบประชาชนไปมากแล้ว รัฐมนตรีก็กลับสั่งการให้ผู้ว่าราชการจังหวัดนำขบวนรถไปชมบรรยากาศการประท้วงในเมือง เนื่องจากเห็นว่ามีป้ายคัดค้านเป็นจำนวนมากในเมือง โดยไม่มีการประสานงานกับที่ศาลาประชาคม ทันใดนั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งรับผิดชอบความสงบเรียบร้อยอยู่ที่ศาลาประชาคมได้รายงานสถานการณ์ทางวิทยุมือถือให้รัฐมนตรีและผู้ว่าราชการจังหวัดทราบว่า สถานการณ์ที่ศาลาประชาคมไม่น่าไว้วางใจ ประชาชนไม่อยู่ในระเบียบเกรงว่าหากรัฐมนตรีเข้ามาจะเป็นอันตรายได้ ทั้งที่ในเวลานั้นประชาชนเดินไปมาทำให้

⁵⁶ สัมภาษณ์ เรวดี จินดาพล, ประชาชนชาวภูเก็ตและผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดภูเก็ต พรรคพลังใหม่, 7 กุมภาพันธ์ 2545.

⁵⁷ สมศักดิ์ ทรัพย์สุนทรกุล, "คำให้การในคดีหมายเลขดำที่ 899 ล/2529," ศาลจังหวัดภูเก็ต, 31 สิงหาคม 2530.

⁵⁸ สอนง รอดโพธิ์ทอง, "คำให้การในคดีหมายเลขดำที่ 899, 1003, และ 1036/2529," ศาลจังหวัดภูเก็ต, 4 มกราคม 2531.

ไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยเท่านั้น ไม่ได้มีพฤติกรรมที่สื่อว่าจะมีการใช้ความรุนแรงแต่ประการใด⁵⁹

จนกระทั่งเวลาประมาณ 11.00 น. ซึ่งเป็นเวลาที่ปลัดจังหวัดออกจากศาลาประชาคมเพื่อไปปฏิบัติหน้าที่ที่ศาลากลางจังหวัด เนื่องจากไม่ทราบว่าเหตุใดรัฐมนตรีจึงไม่มาตามกำหนดเวลา เหตุการณ์ที่ศาลาประชาคมในเวลานั้นก็ยังไม่มีความวุ่นวายเกิดขึ้น⁶⁰ แต่หลังจากนั้นไม่นาน ประชาชนเริ่มมีปฏิกิริยาไม่พอใจเนื่องจากรอเป็นเวลานานแล้ว นอกจากนี้ผู้ชุมนุมจำนวนหนึ่งยังทราบจากคนที่ไปรอรับรัฐมนตรีที่สนามบินและที่อนุสาวรีย์แล้วว่า รัฐมนตรีมาถึงจังหวัดภูเก็ตแล้วเมื่อตอนเช้า⁶¹ โดยตลอดระยะเวลาที่รอนั้น ไม่มีข้าราชการคนใดมาชี้แจงให้ประชาชนทราบถึงสาเหตุที่รัฐมนตรียังไม่มา⁶² มีเพียงตัวแทนกลุ่มผู้คัดค้านจำนวนหนึ่งประกาศให้ผู้ชุมนุมทราบว่า รัฐมนตรีกำลังจะมาแล้วให้ประชาชนรออีกสักพักนับสิบครั้ง แต่ก็ไม่ปรากฏว่ารัฐมนตรีจะมาถึงที่ศาลาประชาคม⁶³

สถานการณ์ที่ศาลาประชาคมจึงทวีความตึงเครียดขึ้นเป็นลำดับ เมื่อประชาชนที่มาชุมนุมต้องรอเป็นเวลานานประมาณ 2 ชั่วโมง ท่ามกลางอากาศที่ร้อน โดยไม่มีอาหารหรือน้ำดื่มไว้คอยบริการประชาชนเลยนั้น⁶⁴ ทำให้ประชาชนที่มาชุมนุมเริ่มมีความรู้สึกรำคาญใจให้มาชุมนุม จากนั้นจึงเริ่มมีการขว้างปาสิ่งของไปที่ตัวอาคารศาลาประชาคมเพื่อระบายอารมณ์ที่ไม่พอใจและหิว

⁵⁹ เรื่องเดียวกัน.

⁶⁰ วิจิตร สุระกุล, "คำให้การในคดีหมายเลขดำที่ 899, 1003, และ 1036/2529," ศาลจังหวัดภูเก็ต, 18 มกราคม 2531.

⁶¹ สัมภาษณ์ เรวุฒิ จินดาพล, ประชาชนชาวภูเก็ตและผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดภูเก็ต พรรคพลังใหม่, 7 กุมภาพันธ์ 2545.

⁶² ประสิทธิ์ นาดอน, "คำให้การในคดีหมายเลขดำที่ 899, 1003, และ 1036/2529," ศาลจังหวัดภูเก็ต, 10 สิงหาคม 2530.

⁶³ สัมภาษณ์ ชวลิต ณ นคร, ประธานฝ่ายวิชาการ คณะกรรมการต่อต้านมลภาวะเป็นพิษ จังหวัดภูเก็ต, 20 กุมภาพันธ์ 2545.

⁶⁴ วิจิตร สุระกุล, "คำให้การในคดีหมายเลขดำที่ 899, 1003, และ 1036/2529," ศาลจังหวัดภูเก็ต, 18 มกราคม 2531.

กระหาย⁶⁵ ช่วงเวลานั้นเองประชาชนที่มาชุมนุมได้ยินเสียงจากเครื่องขยายเสียงว่า ให้ตัวแทนกลุ่มคัดค้านไปพบรัฐมนตรีที่โรงแรมภูเก็ตเมอร์ลิน ทำให้ประชาชนส่วนหนึ่งเริ่มชักชวนกันไปโรงแรมฯ ท่ามกลางอารมณ์ที่โกรธแค้น โดยมีเสียงของประชาชนในทำนองว่า นัดมาตั้งแต่เช้า รอจนเกือบเที่ยง ร้อนก็ร้อน ซ้ำวก็ไม่มีให้กิน แต่รัฐมนตรีกลับไปพักอยู่ที่โรงแรม⁶⁶

เมื่อไปถึงที่โรงแรมฯ ผู้จัดการโรงแรมฯกลับบอกว่ารัฐมนตรีไม่ได้อยู่ที่โรงแรมฯ ทำให้ประชาชนที่ตามมารู้สึกว่าคุณเองอาจจะถูกทางจังหวัดหลอกอีกแล้วว่ารัฐมนตรีอยู่ที่โรงแรมฯ⁶⁷ เนื่องจากขณะที่ชุมนุมอยู่ที่ศาลาประชาคม ได้ยินเสียงข้าราชการพูดว่า รัฐมนตรีอยู่ที่โรงแรมอย่างชัดเจน⁶⁸ ซึ่งที่โรงแรมฯก็ไม่มีข้าราชการคนใดอีกเช่นเดียวกันมาชี้แจงให้ประชาชนเข้าใจ⁶⁹ ผู้ที่มาชุมนุมจึงระงับอารมณ์ไม่อยู่และขว้างปาโรงแรมจนกระทั่งมีการเผาทำลายทรัพย์สินของโรงแรมฯ ในเวลาต่อมาและประชาชนส่วนหนึ่งได้ชักชวนกันไปที่โรงงานฯ จนกระทั่งมีการเผาโรงงาน ทำลายทรัพย์สินของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงงานฯและทำลายสาธารณสมบัติในตัวเมืองภูเก็ตในที่สุด

จะเห็นได้ว่า การใช้ความรุนแรงไม่ว่าจะเป็นที่ศาลาประชาคมโดยการขว้างปาสิ่งของไปที่ตัวแทนกลุ่มผู้คัดค้านหรืออาคารศาลาประชาคมก็ดี ที่โรงแรมภูเก็ตเมอร์ลินโดยการขว้างปาทำลายทรัพย์สินของโรงแรมก็ดี มีจุดเริ่มต้นจากการที่รัฐมนตรีไม่มาตามกำหนดเวลา ทั้งที่ไม่ได้เป็นความต้องการของตนเองที่จะมาชุมนุมแต่ถูกทางจังหวัดเชิญมา อีกทั้งยังไม่มีใครสามารถชี้แจงได้ว่าเหตุใดรัฐมนตรีจึงไม่มาพบประชาชน ประกอบกับอากาศที่ร้อนและความรู้สึกหิวกระหายเป็นสภาพแวดล้อมที่ทำให้ความอดทนที่จะอยู่ในความสงบต่อไปนั้นหมดลง ยิ่งไปกว่านั้นยังทราบว่

⁶⁵ ฮ่าว ปลายทอง, "คำให้การในคดีหมายเลขดำที่ 899, 1003, และ1036/2529," ศาลจังหวัดภูเก็ต, 10 สิงหาคม 2530.

⁶⁶ สัมภาษณ์ วินัส มติธรรม, เลขานุการชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน จังหวัดภูเก็ตและประธานฝ่ายประชาสัมพันธ์ คณะกรรมการต่อต้านมลภาวะเป็นพิษจังหวัดภูเก็ต, 20 กุมภาพันธ์ 2545.

⁶⁷ ฉัตรชัย สิทธิบุตร, "คำให้การในคดีหมายเลขดำที่ 899, 1003 และ1036/2529," ศาลจังหวัดภูเก็ต, 26 ตุลาคม 2530.

⁶⁸ สัมภาษณ์ ขวลิต ฌ นคร, ประธานฝ่ายวิชาการ คณะกรรมการต่อต้านมลภาวะเป็นพิษจังหวัดภูเก็ต, 20 กุมภาพันธ์ 2545.

⁶⁹ ชาญ วงศ์สัตยานนท์, "คำให้การในคดีหมายเลขดำที่ 899, 1003, 1036 และ 1115/2529," ศาลจังหวัดภูเก็ต, 20 พฤศจิกายน 2529.

รัฐมนตรีมาถึงจังหวัดภูเก็ตแล้วแต่ไม่มาพบประชาชนกลับไปอยู่ที่โรงแรม พอไปถึงโรงแรมเพื่อหวังว่าจะได้พบรัฐมนตรี กลับปรากฏว่ารัฐมนตรีไม่อยู่อีก จึงเป็นสถานการณ์ของความผิดหวังและไม่พอใจซ้ำแล้วซ้ำอีกจนทำให้ประชาชนระงับอารมณ์โกรธของตนเองไม่อยู่และมีการใช้ความรุนแรง

ส่วนการเผาโรงงานนั้นเกิดขึ้นภายหลังจากที่ประชาชนทราบว่ารัฐมนตรีมิได้อยู่ที่โรงแรมฯ โดยที่ไม่มีเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือตัวแทนกลุ่มคัดค้านสามารถชี้แจงได้ว่า รัฐมนตรีอยู่ที่ใดหรือจะตัดสินใจอย่างไรต่อไป ดังนั้นภายใต้สถานการณ์ดังกล่าวทั้งที่ประชาชนต้องการคำตอบว่าโรงงานจะเปิดดำเนินการหรือไม่อย่างไร จึงทำให้ประชาชนใช้ความรุนแรงเนื่องจากไม่ต้องการที่จะรออีกต่อไป⁷⁰

นอกจากนี้หากพิจารณาถึงการจัดชุมนุมดังกล่าวซึ่งรัฐและจังหวัดเป็นฝ่ายจัดขึ้นนั้นไม่มีการวางแผนเตรียมการถึงมาตรการในการควบคุมฝูงชนเลย ไม่มีแม้กระทั่งน้ำดื่มหรืออาหารให้บริการประชาชน ไม่ปฏิบัติตามกำหนดเวลาที่ได้แจ้งไว้กับประชาชนไม่ว่าจะเป็นการไปสักการะอนุสาวรีย์ฯ หรือการไปชมบรรยากาศการประพวงในเมืองภูเก็ต ซึ่งไม่เป็นไปตามกำหนดการรวมไปถึงการไม่มีเจ้าหน้าที่ของรัฐที่รับผิดชอบในการชี้แจงกับประชาชนถึงสถานการณ์ที่กำลังดำเนินไป

5.5 ความสัมพันธ์ระหว่างเงื่อนไขที่สำคัญของความรุนแรง

เมื่อพิจารณาจากเงื่อนไขที่สำคัญในการเคลื่อนไหวคัดค้านการเปิดดำเนินการของโรงงานไทยแลนด์แทนทาลัมอินดัสตรี จังหวัดภูเก็ต จะเห็นได้ว่า ประสพการณ์การต่อสู้เรียกร้องร่วมกันในอดีตของชาวภูเก็ตซึ่งประสบความสำเร็จเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ยุทธวิธีในการประท้วงในกรณีโรงงานแทนทาลัมเป็นไปตามช่องทางปกติของการเรียกร้องซึ่งก็คือ ยื่นหนังสือร้องเรียนต่อหน่วยงานของรัฐอย่างเป็นทางการ หากรัฐไม่ตอบสนองความต้องการจึงใช้วิธีการชุมนุมประท้วงเพื่อเรียกร้องในสิ่งที่ต้องการ ระดมแนวร่วมในการคัดค้าน พร้อมทั้งใช้วิธีการกดดันคู่กรณีและผู้ที่เกี่ยวข้องด้วย ซึ่งยุทธวิธีดังกล่าวทั้งหมดไม่ได้เป็นการใช้ความรุนแรงแต่อย่างใด เนื่องจาก

⁷⁰ สัมภาษณ์ มาโนช พันธุ์ฉลาด, ประธานนักเรียนโรงเรียนภูเก็ตวิทยาลัย, 19 กุมภาพันธ์ 2545.

ผู้ประท้วงไม่มีประสบการณ์ของการใช้ความรุนแรงเพื่อให้ได้มาซึ่งการตอบสนอง ดังนั้นความคิดที่ว่าจะใช้ความรุนแรงเป็นยุทธวิธีจึงไม่ชัดเจน

อย่างไรก็ตามตลอดระยะเวลาของการไม่ใช้ความรุนแรงดังกล่าว ปรากฏว่ารัฐไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในการสั่งปิดโรงงานฯได้ ทั้งๆที่การอนุญาตให้ตั้งโรงงานฯ ดังกล่าวนั้นเป็นการดำเนินการของรัฐที่ไม่มีความชอบธรรม ไม่มีความสมเหตุสมผลที่รัฐจะมาจำกัดสิทธิของประชาชนในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเองและยังเป็นเรื่องที่น่าอึดใจในความรู้สึกของประชาชนมากเพราะเกี่ยวกับชีวิตของตนเองและรวมไปถึงลูกหลานในอนาคต จึงทำให้การไม่ตอบสนองของรัฐสร้างความไม่พอใจอย่างมากให้แก่ประชาชน นอกจากนี้การเรียกร้องที่ผ่านมาแม้ว่าจะไม่มีการใช้ความรุนแรงแต่การแก้ไขปัญหาก็ไม่มีความคืบหน้า มีเพียงการตั้งคณะกรรมการศึกษาข้อเท็จจริงและจัดชุมนุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นทั้งที่ประชาชนได้แสดงประชามติและยื่นรายชื่อคัดค้านอย่างเป็นทางการไปก่อนหน้านี้แล้ว การแก้ไขปัญหาของรัฐด้วยการมารับฟังความคิดเห็นอีกจึงไม่เหมาะสมด้วยประการทั้งปวง

ดังนั้นด้วยเงื่อนไขของการที่รัฐไม่สามารถตอบสนองความต้องการให้กับประชาชนได้ในลักษณะของการแก้ไขปัญหาที่ไม่มีความคืบหน้าโดยที่ทางเลือกอื่นๆได้ดำเนินการมาหมดแล้ว จึงทำให้ประชาชนจำนวนหนึ่งเริ่มมีทัศนคติที่ว่า การไม่ใช้ความรุนแรงที่ผ่านมาอาจจะไม่เพียงพอต่อการนำมาซึ่งสิ่งที่ต้องการได้ โดยสะท้อนออกมาในรูปของการเขียนป้ายผ้าคัดค้านที่เริ่มจะมีลักษณะของการขู่ว่าจะมีการใช้ความรุนแรงเพื่อกดดันให้มีการตัดสินใจตามที่ต้องการ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการยอมรับที่จะใช้ความรุนแรงในฐานะที่เป็นทางเลือกของการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งมากขึ้นโดยเป็นลักษณะที่ต่างคนต่างแสดงออก

อย่างไรก็ดีทัศนคติที่เริ่มมีการยอมรับการใช้ความรุนแรงว่าเป็นทางเลือกในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งนั้นไม่เพียงพอที่จะทำให้มีการใช้ความรุนแรงได้ทันที ซึ่งจะเห็นได้จากในวันที่ 23 มิถุนายน 2529 ประชาชนต่างมาชุมนุมโดยยังไม่มีการใช้ความรุนแรงในตอนแรก แต่การใช้ความรุนแรงเริ่มขึ้นเมื่อรัฐมนตรีเลยกำหนดเวลาที่จะมาพบประชาชนไปมาก โดยประชาชนเกือบทั้งจังหวัดมารอตั้งแต่เช้า บางส่วนยังไม่ได้รับประทานอาหารเช้า บางส่วนต้องเดินทางมาตั้งแต่เช้ามืด บางส่วนต้องเสียสละเวลาในการหาเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัว เพื่อมายืนยันความต้องการว่า ไม่ต้องการโรงงานดังกล่าวจริงๆและคาดหวังว่าภายหลังการแสดงความคิดเห็นแล้ว รัฐจะมีคำตอบให้กับประชาชนว่าจะตัดสินใจอย่างไร ปรากฏว่ารัฐมนตรีไม่มาตามที่ได้นัดหมายไว้ รวมทั้งต้องรอกว่า 2 ชั่วโมงท่ามกลางอากาศที่ร้อนขึ้นเรื่อยๆ โดยที่ไม่มีอาหาร น้ำดื่ม

และไม่มีกรณีที่แจ้งเหตุผลว่า รัฐมนตรีไม่มาด้วยสาเหตุใด จึงทำให้ประชาชนเกิดความไม่พอใจและผิดหวังเป็นอย่างมากจนทำให้มีการขว้างปาสิ่งของเพื่อระบายอารมณ์ความรู้สึกดังกล่าว

ยิ่งไปกว่านั้นหลังจากที่ประชาชนได้รอที่ศาลาประชาคมเป็นเวลานานและไม่มีผู้ใดชี้แจงว่ารัฐตัดสินใจอย่างไร ประชาชนได้ยื่นเจ้าหน้าที่ของรัฐประกาศว่า รัฐมนตรีอยู่ที่โรงแรมภูเก็ตเมอร์ลิน ทำให้ประชาชนจำนวนหนึ่งเดินทางไปที่โรงแรมฯ เพื่อต้องการพบรัฐมนตรีซึ่งเป็นผู้ที่จะมาชี้แจงกับประชาชนว่ารัฐจะตัดสินใจอย่างไร กลับปรากฏว่าเจ้าหน้าที่ของโรงแรมออกมาชี้แจงว่า รัฐมนตรีไม่ได้อยู่ที่โรงแรมฯ ทั้งที่ประชาชนที่มานั้นทราบจากการประกาศของทางราชการเองว่า รัฐมนตรีอยู่ที่โรงแรมฯ ทำให้เกิดความรู้สึกไม่พอใจและผิดหวังจนไม่สามารถระงับอารมณ์ได้ เป็นเงื่อนไขที่ทำให้มีการขว้างปาโรงแรมฯ เช่นเดียวกับที่ศาลาประชาคม

ประกอบกับสถานการณ์ของการชุมนุมในวันที่ 23 มิถุนายน 2529 แม้ว่าจะมีจุดประสงค์เพื่อการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนก็ตาม แต่ในความคาดหวังของประชาชนที่มาชุมนุมไม่ได้เป็นเช่นนั้น ประชาชนที่มาชุมนุมส่วนใหญ่ต่างต้องการทราบว่ารัฐจะตัดสินใจอย่างไร ซึ่งหมายถึงการมาร่วมชุมนุมในครั้งนี้จะต้องมีคำตอบว่าจะสั่งให้เปิดดำเนินการหรือไม่เท่านั้น เมื่อรัฐมนตรีไม่ได้อยู่ที่โรงแรมฯ โดยที่ไม่มีเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือตัวแทนกลุ่มผู้คัดค้านคนใดสามารถชี้แจงได้ว่า รัฐมนตรีอยู่ที่ใดและจะมีการตัดสินใจอย่างไร ภายใต้สถานการณ์ที่เต็มไปด้วยความตึงเครียดมาโดยตลอดและต้องการคำตอบ แต่รัฐกลับไม่มีความสามารถที่จะให้คำตอบกับประชาชนได้ ประชาชนจึงต้องดำเนินการแก้ไขปัญหาด้วยตนเองเพื่อตอบสนองของความต้องการไม่ว่าจะด้วยวิธีการใดก็ตาม เนื่องจากไม่ต้องการที่จะเสียเวลาให้รัฐตัดสินใจอีกต่อไปแล้ว⁷¹ และจากการที่ต้นเหตุของปัญหาก็คือโรงงานแทนทาลัมที่ตั้งอยู่ไม่ไกลนักจากตัวเมือง ดังนั้นวิธีการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่สามารถตอบสนองความต้องการได้ในขณะนั้นจึงไม่มีวิธีการใดที่เหมาะสมไปกว่าการเผาโรงงานฯ โดยเชื่อว่าถ้าไม่เผาโรงงานฯ ประชาชนก็คงต้องรอดต่อไป⁷² หรือถ้าประชาชนไม่เผา ก็ไม่มีทางชนะ⁷³ ดังนั้นภายใต้สภาวะการณ์เช่นนั้น จึงเป็นเงื่อนไขที่ทำให้คนจำนวนหนึ่ง

⁷¹ สัมภาษณ์ เรวุฒิ จินดาพล, ประชาชนชาวภูเก็ตและผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดภูเก็ต พรรคพลังใหม่, 7 กุมภาพันธ์ 2545.

⁷² สัมภาษณ์ มาโนช พันธุ์ฉลาด, ประธานนักเรียนโรงเรียนภูเก็ตวิทยาลัย, 19 กุมภาพันธ์ 2545.

⁷³ สัมภาษณ์ ธนู แนนเนียร, นักเรียนนักศึกษาชาวภูเก็ตที่ร่วมคัดค้าน, 7 กุมภาพันธ์ 2545.

จำเป็นต้องใช้ความรุนแรงเพื่อตอบสนองความต้องการของตน โดยเชื่อว่าการใช้ความรุนแรงเป็นทางเลือกเดียวของการจัดการกับปัญหาความขัดแย้ง

5.6 เงื่อนไขที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรง

เมื่อพิจารณาถึงการใช้ความรุนแรงในการเคลื่อนไหวคัดค้านการเปิดดำเนินการของโรงงานไทยแลนด์แทนทาลัมอินดัสตรี จึงพอจะสรุปได้ว่าเกิดจากเงื่อนไข 3 ประการ ซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องกันดังนี้

ประการแรก เงื่อนไขของการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่ไม่มีความคืบหน้าแม้ว่าจะมีการเรียกร้องโดยไม่ใช้ความรุนแรงก็ตาม ทำให้ประชาชนใช้การข่มขู่ว่าจะใช้ความรุนแรงเพื่อกดดันให้มีการตอบสนองความต้องการ

โดยในกรณีดังกล่าวนั้นประชาชนได้แสดงประชามติคัดค้านการเปิดดำเนินการของโรงงานเมื่อวันที่ 1 มิถุนายนแล้ว แต่การแก้ไขปัญหของรัฐกลับเป็นการตั้งคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงในเรื่องปัญหามลพิษของโรงงาน ทั้งๆที่ควรจะดำเนินการมาก่อนหน้านี้แล้ว ตั้งแต่ในช่วงต้นปี 2529 ซึ่งประชาชนเรียกร้องให้มีการชี้แจงถึงความปลอดภัย รวมไปถึงในเวลาต่อมารัฐได้แก้ไขปัญหาความขัดแย้งในกรณีดังกล่าวโดยการให้ตัวแทนของรัฐเดินทางมารับฟังความคิดเห็นของประชาชน ทั้งที่ก่อนหน้านี้ได้มีการรวบรวมรายชื่อประชาชนภูเก็ต มติสภาตำบลสภาเทศบาลเมืองภูเก็ตและสภาจังหวัดกว่า 70,000 รายชื่อเพื่อคัดค้านอย่างเป็นทางการต่อรัฐบาลไปแล้ว ยิ่งไปกว่านั้นประเด็นปัญหาความขัดแย้งดังกล่าวเป็นเรื่องที่อ่อนไหวต่อความรู้สึกของประชาชนมาก เนื่องจากเกี่ยวข้องกับความเป็นความตายของประชาชน จึงทำให้กลุ่มผู้คัดค้านมีความคาดหวังว่ารัฐจะต้องเร่งดำเนินการตอบสนองความต้องการให้กับประชาชนมากขึ้นด้วย

ดังนั้นเมื่อการแก้ไขปัญหของรัฐมีเพียงการตั้งคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงและให้ตัวแทนของรัฐมารับฟังความคิดเห็นของประชาชนจึงเป็นการแก้ไขปัญหของรัฐที่ไม่มีความคืบหน้ากว่าที่ผ่านมาแต่อย่างใด กล่าวคือตลอดระยะเวลาของการเคลื่อนไหวคัดค้านซึ่งไม่มีการใช้ความรุนแรง แต่ก็ไม่มีท่าทีว่ารัฐจะยินยอมดำเนินการตามข้อเรียกร้องของประชาชน ทำให้ผู้คัดค้านบางส่วนเริ่มที่จะยอมรับการใช้ความรุนแรงมากขึ้นและแสดงออกมาในลักษณะของป้ายข้อความข่มขู่ว่าจะใช้ความรุนแรงเพื่อกดดันให้รัฐตัดสินใจตามข้อเรียกร้องของประชาชน

ทั้งนี้การที่รัฐไม่สามารถจะแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่ายให้ลุล่วงไปได้โดยเร็วนั้นเป็นผลมาจากที่รัฐเองเป็นผู้อนุญาตให้ตั้งโรงงานมาตั้งแต่ปี 2526 และยังเป็นการสอดคล้องกับนโยบายของรัฐในการพัฒนาเศรษฐกิจด้วย ดังนั้นการยกเลิกการสร้างโรงงานแทนทาล์มต่างๆที่ทางบริษัทฯ ได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆของทางราชการอย่างถูกต้อง จึงเป็นการขัดต่อระเบียบกฎหมายของรัฐและอาจจะทำให้บริษัทฯฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายจากรัฐได้ด้วย

ประการที่สอง เจื่อนไขทางจิตวิทยาของผู้ที่ใช้ความรุนแรง ซึ่งเต็มไปด้วยความรู้สึกผิดหวังเป็นอย่างยิ่งจากการคาดหวังว่า รัฐบาลจะตอบสนองความต้องการโดยการมีคำสั่งปิดหรือระงับการเปิดดำเนินงานของโรงงานฯ ประกอบกับมีความรู้สึกไม่พอใจที่ต้องรอเป็นเวลานานหลายชั่วโมงท่ามกลางอากาศร้อนโดยไม่มีผู้ใดรับผิดชอบ ทำให้ประชาชนขว้างปาสิ่งของทำลายทรัพย์สินที่ศาลาประชาคมและที่โรงแรมภูเก็ตเมอร์ลิน

ทั้งนี้ความคาดหวังของประชาชนโดยทั่วไปที่มีต่อการจัดชุมนุมในวันที่ 23 มิถุนายนก็คือต้องการจะทราบว่ารัฐจะตัดสินใจอนุญาตให้โรงงานเปิดดำเนินงานหรือไม่ ในขณะที่ตัวแทนกลุ่มผู้คัดค้านส่วนใหญ่ทราบว่าวัตถุประสงค์ของการจัดชุมนุมในวันที่ 23 มิถุนายน นั้นเพียงเพื่อต้องการรวบรวมข้อคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อโรงงานแทนทาล์มเท่านั้น จึงเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของการติดต่อสื่อสารและทำความเข้าใจกันภายในกลุ่มผู้คัดค้านซึ่งแกนนำประชาชนและประชาชนโดยทั่วไปที่เข้าใจวัตถุประสงค์ของการชุมนุมในวันที่ 23 มิถุนายนไม่ตรงกัน ดังนั้นจึงมีความคาดหวังต่อการชุมนุมต่างกันออกไป ซึ่งมีผลต่อการประเมินท่าทีของรัฐในวันที่ 23 มิถุนายนด้วย กล่าวคือเมื่อรัฐมนตรีไม่มาพบประชาชนตามกำหนดการ ผู้มาชุมนุมโดยทั่วไปจึงเข้าใจว่ารัฐไม่ตอบสนองความต้องการในการสั่งปิดโรงงานในขณะที่แกนนำผู้คัดค้านอาจจะไม่ประเมินถึงการตัดสินใจของรัฐถึงขั้นนั้นเพราะทราบดีว่าวัตถุประสงค์ในการจัดชุมนุมก็เพื่อต้องการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเท่านั้น

ดังนั้นการจัดชุมนุมในวันที่ 23 มิถุนายนจึงกำหนดขึ้นโดยประเมินสถานการณ์ของ **ความขัดแย้งที่ผิดพลาดและต่ำกว่าความเป็นจริงของภาครัฐ**ซึ่งไม่ทราบว่าสถานการณ์ของความขัดแย้งในขณะนั้นประชาชนคาดหวังเป็นอย่างยิ่งว่ารัฐจะต้องดำเนินการตัดสินใจแก้ไขปัญหานั้นในแนวทางที่ประชาชนต้องการ ถ้าไม่เป็นเช่นนั้นก็คงไม่เหตุผลอะไรที่รัฐมนตรีจะมาพบกับ

ประชาชนในวันที่ 23 มิถุนายน⁷⁴ โดยเฉพาะเมื่อปฏิกริยาของประชาชนจำนวนหนึ่งก่อนวันที่ 23 มิถุนายนมีการข่มขู่ว่าจะใช้ความรุนแรงด้วย แม้ว่าจะไม่มากนักแต่ก็แสดงให้เห็นว่าสถานการณ์ความขัดแย้งในขณะนั้นมีความตึงเครียดและล่อแหลมต่อการปะทุขึ้นของการใช้ความรุนแรงเพื่อแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งได้ถ้ารัฐไม่ได้ดำเนินการตามความประสงค์ของประชาชน

ยิ่งไปกว่านั้นการที่ผู้ชุมนุมต้องรอเป็นเวลานานโดยที่ไม่มีเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือตัวแทนกลุ่มคัดค้านสามารถชี้แจงได้ว่าเหตุใดรัฐมนตรีจึงไม่มาพบประชาชนตามที่นัดหมาย เป็นผลมาจากความบกพร่องอย่างมากในการติดต่อสื่อสารกันภายในภาครัฐซึ่งเป็นฝ่ายจัดการชุมนุมที่ไม่มี การประสานงานกันระหว่างผู้ว่าราชการจังหวัดซึ่งรับผิดชอบในการนำรัฐมนตรีมาพบประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งควบคุมดูแลประชาชนในที่ชุมนุม ซึ่งจะเห็นได้จากแม้กระทั่งปลัดจังหวัดหรือหัวหน้าสำนักงานจังหวัดซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบผู้มาชุมนุมที่ศาลาประชาคมจังหวัดภูเก็ตเองก็ยังไม่ทราบเหตุใดรัฐมนตรีและผู้ว่าราชการจังหวัดจึงไม่มาพบประชาชน จึงทำให้ไม่มีใครสามารถชี้แจงกับผู้ชุมนุมได้ว่าเหตุใดรัฐมนตรีจึงไม่มาพบประชาชนตามกำหนดการ

ดังนั้นการจัดชุมนุมในวันที่ 23 มิถุนายน จึงอาจจะกล่าวได้ว่าไม่มีการเตรียมการจัดการชุมนุมอื่นใดเลยนอกจากให้กำนันผู้ใหญ่บ้านรับผิดชอบลูกบ้านของตนเองในที่ชุมนุมรวมไปถึงกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งไม่เพียงพอต่อการควบคุมฝูงชนจำนวนหลายหมื่นคน โดยไม่มีน้ำและอาหารไว้คอยบริการประชาชน ซึ่งอาจจะเป็นผลมาจากการที่จังหวัดและแกนนำบางส่วนทราบมาก่อนแล้วว่ารัฐจะมีคำสั่งปิดโรงงานฯภายหลังรับฟังความคิดเห็นของประชาชนซึ่งก็คงใช้เวลาในการชุมนุมไม่นานนัก ดังนั้นการชุมนุมในวันที่ 23 มิถุนายน จึงเป็นการเผชิญหน้ากันโดยตรงระหว่างรัฐซึ่งเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งและฝูงชนจำนวนหลายหมื่นคนที่คาดหวังต่อการตัดสินใจของรัฐว่าจะต้องมีการยกเลิกการอนุญาตให้ตั้งโรงงานฯ โดยไม่มีตัวแทนของประชาชนในการชุมนุมที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการเจรจาระหว่างรัฐและประชาชน

ประการที่สาม เจื่อนใจของสถานการณ์ในการชุมนุมที่ทำให้ประชาชนเห็นว่าไม่มีทางเลือกอื่นนอกจากการใช้ความรุนแรง จึงทำให้ประชาชนใช้ความรุนแรงโดยการเผาทำลายทรัพย์สินของ

⁷⁴ สัมภาษณ์ เรวุฒิ จินดาพล, ประชาชนชาวภูเก็ตและผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดภูเก็ต พรรคพลังใหม่, 7 กุมภาพันธ์ 2545.

โรงงาน เพื่อจัดการกับปัญหาความขัดแย้ง เนื่องจากเป็นทางเลือกที่สามารถตอบสนองความต้องการให้กับประชาชนได้ในขณะนั้น

ทั้งนี้เป็นผลมาจากการชุมนุมที่ไม่มีการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพจึงทำให้ไม่มีผู้ได้รับผิดชอบผู้ชุมนุมที่ศาลาประชาคม และเมื่อประชาชนทราบว่ารัฐมนตรีอยู่ที่โรงแรมฯ ประชาชนส่วนหนึ่งจึงต่างคนต่างชักชวนกันออกไปที่โรงแรมฯ โดยไม่มีการควบคุมฝูงชน เมื่อไปถึงที่โรงแรมฯ สถานการณ์ก็ยังคงเป็นการเผชิญหน้าโดยตรงระหว่างเจ้าหน้าที่ของโรงแรมและฝูงชนที่ได้เถียงกันว่ารัฐมนตรีอยู่ภายในโรงแรมจริงหรือไม่ อาจกล่าวได้ว่าตลอดระยะเวลาของการชุมนุมตั้งแต่ช่วงเช้าจนถึงช่วงบ่ายไม่มีการจัดการควบคุมผู้มาชุมนุมเลยก็ว่าได้และเมื่อฝูงชนมาที่โรงแรมฯ แล้วก็ยังไม่มีคำตอบว่าโรงงานฯ จะสามารถเปิดดำเนินการได้หรือไม่ จึงเป็นสถานการณ์ที่ไม่มีการเตรียมการวางแผนจัดการกับผู้ชุมนุมไว้ล่วงหน้า ถ้าไม่มีคำตอบว่าโรงงานฯ จะเปิดดำเนินการได้หรือไม่แล้วประชาชนก็เกิดจะดำเนินการต่อไปอย่างไร จึงทำให้การใช้ความรุนแรงเป็นทางเลือกของการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยไม่ยากนักเพราะอยู่ในสภาพที่ต่างคนต่างทำอะไรก็ได้เนื่องจากไม่มีแนวทางในการจัดการกับความขัดแย้งร่วมกันมาก่อน ซึ่งความรุนแรงก็เป็นวิธีจัดการกับความขัดแย้งที่สามารถตอบสนองความต้องการให้กับประชาชนได้ในขณะนั้นโดยไม่ต้องรอว่ารัฐจะตัดสินใจตามข้อเรียกร้องหรือไม่อีกต่อไป

ทั้งนี้จากที่กล่าวมาทั้งหมดในบทที่ 5 สามารถสรุปเป็นภาพของความรุนแรงและเงื่อนไขที่นำไปสู่ความรุนแรงในกรณีศึกษาดังกล่าวได้ดังนี้

